

**Reflektiivisten keskustelujen käytännöt pariterapiassa
haastattelevien terapeuttien toimiessa reflektiivisenä työryhmänä**

Jyväskylän yliopisto
Psykologian laitos
Pro gradu –tutkielma
Katri Harjula
Elokuu 2004

TIIVISTELMÄ

Reflektiivisten keskustelujen käytännöt pariterapiassa haastattelevien terapeuttien toimiessa reflektiivisenä työryhmänä

Katri Harjula
Ohjaaja: Jarl Wahlström
Psykologian pro gradu –tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Psykologian laitos
Elokuu 2004
48 sivua

Tutkimuksessa tarkasteltiin kahden pariskuntaa haastattelevan terapeutin toimintaa reflektiivisenä työryhmänä pariterapiaistunnoissa. Tarkoituksena oli tarkastella reflektiivisten keskustelujen sekä ulkoisia että sisällöllisiä piirteitä diskurssianalyttisesti ja osin keskustelunanalyttisesti. Sisällöllisiä piirteitä on kuvattu selvittämällä reflektiivisten keskustelujen teemoja ja vuorovaikutuksellisia piirteitä sekä keskustelujen vaikutusta asiakkaiden puheeseen. Yleisesti pyrkimyksenä on ollut kuvan saaminen reflektiivisen työryhmän käytön taustalla olevien ajatusten toteutumisesta käytännön terapeutisessa työskentelyssä. Aineisto koostuu kuudesta kuvanauhalla c-kasetille siirretystä ja tekstiksi litteroidusta pariterapiaistunnosta. Asiakaspariskuntia aineistossani on viisi. Pariterapiaistunnoista kolme on pariskuntien ensimmäisiä ja kolme myöhempiä istuntoja. Istunnoissa työskenteli kolme naisterapeuttia ja kolme miesterapeuttia, jotka keskustelivat reflektiivisesti 1-4 kertaa. Pariskuntien ensimmäisissä istunnoissa reflektiivisiä keskusteluja oli yhden kerran ja ne sijoittuivat istuntojen loppupuolelle. Myöhemmissä istunnoissa terapeutit keskustelivat reflektiivisesti 1-4 kertaa. Kun reflektiivisiä keskusteluja oli enemmän, jakautuivat ne tasaisemmin istunnon sisällä ja olivat kestoltaan lyhyempiä. Ensimmäistä kertaa reflektiivistä työryhmää käytettäessä asiakkaille annettiin reflektiivistä keskustelua aloitettaessa ja lopetettaessa enemmän sen käyttöön liittyvää ohjeistusta. Myöhemmissä istunnoissa keskusteluihin siirtyminen ja lopetus oli sujuvampaa ja keskustelut istuivat paremmin istunnon kulkuun. Yhdessä reflektiivisessä keskustelussa terapeutit käsittelivät 1-7 teemaa riippuen keskustelun kestosta. Teemat liittyivät useimmiten istunnon aikaisempaan keskusteluun ja kumpusivat asiakkaiden puheesta suoraan, melko suoraan, epäsuorasti tai eivät lainkaan. Epäsuorasti tai ei lainkaan asiakkaiden puheeseen liittyvät teemat olivat usein lähtöisin terapeuttien omasta tuntumasta liittyen asiakkaiden tilanteeseen. Terapeutit olivat puheenvuorojen lukumäärää ja laatua tarkasteltaessa tasavertaisempia reflektiivisten keskustelujen aikana kuin muussa keskustelussa, vaikka tasa-arvoisuus ei useassa istunnossa täysin toteutunutkaan. Terapeuttien tasavertaisuus reflektiivisessä keskustelussa oli kuitenkin tärkeä tekijä, sillä se mahdollisti usein keskustelun dialogisuuden ja sitä kautta terapeuttien eri näkökulmien esiintymisen teemoista. Kaiken kaikkiaan eri näkökulmien esiintyminen teemoista sekä terapeuttien keskinäiset erimielisyydet olivat vähäisiä. Reflektiivisissä keskusteluissa terapeutit käyttivät paljon sanomisiaan pehmentäviä ja asiantuntijuuttaan poisrakentavia tekniikoita. Myös positiivisen konnotaation käyttö oli suhteellisen yleistä. Reflektiivisen keskustelun jälkeen asiakkaat yleensä refleктоivat tätä keskustelua esittämällä ajatuksiaan yhdestä tai kahdesta reflektiivisen keskustelun temasta. Lukumäärän lisäksi myös asiakkaiden reflektioiden laatu vaihteli pinnallisemmän ja syvällisemmän pohdiskelun välillä. Asiakkaiden puheessa tapahtui reflektiivisen keskustelun jälkeen vain vähän muutoksia.

Avainsanat: reflektiivinen työryhmä, pariterapia, terapeutit, diskurssianalyysi, keskustelunanalyysi, sosiaalinen konstruktionismi

ABSTRACT

The practice of reflective conversations in couple therapy when the interviewing therapists work as a reflecting team

Katri Harjula

Instructor: Jarl Wahlström

Pro gradu thesis in Psychology

The Department of Psychology

The University of Jyväskylä

48 pages

In this study I examine the work of two interviewing therapists acting as a reflecting team in couple therapy sessions. The aim of the study is to examine both the external features and the content of the reflective conversations between the therapists and couples by means of discourse analysis and in parts conversation analysis. The contentual features are described by outlining the topics and interactional characteristics of the reflective conversations, as well as by assessing the effect of the conversations on the clients' speech. In general, the purpose was to form an idea of how the concepts underlying the use of reflecting teams are applied in the therapeutic work practice. The data consists of six couple therapy sessions attended by five couples. The recorded sessions were converted from videotape to audio cassette and transcribed into text. Three of the sessions are the couples' first therapy sessions, while the other three are later sessions. There were three male and three female therapists attending the sessions, and they discussed reflectively 1-4 times. In the couples' first sessions there was one reflective conversation held towards the end of the session, whereas in the later sessions the therapists discussed reflectively 1-4 times. When using the reflecting team for the first time, the therapists gave the clients more information concerning it when starting and ending the reflective conversation. In the later sessions, when there were more than one reflective conversation held during a session, they were distributed more evenly throughout the session and were also shorter. Also, the transition in and out of the reflective conversation was less abrupt and better integrated into the rest of the discussion. In a single reflective conversation the therapists discussed 1-7 topics depending upon the length of the conversation. The topics were usually related to the previous conversation and arose from the clients' dialogue directly, almost directly, indirectly or not at all. When the topics were indirectly or not at all related to the clients' previous conversation, they arose out of the therapists' consideration of the clients' situation. Considering the number and quality of the therapists' statements, the therapists participated more equally during the reflective conversations than elsewhere in the sessions, although in several of the sessions complete equality was not achieved. Equality between the therapists was nevertheless an important element because it enabled genuine dialogue in conversations and thus also made possible the emergence of different views. On the whole, the therapists rarely expressed divergent views or disagreed with one another. During the reflective conversations the therapists used a great deal of expressions that softened their speech and diminished their expert status. Positive connotation was also fairly commonly employed. After the reflective conversation, the clients usually reflected on it by expressing their views on one or two of the topics addressed in the conversation. In addition to the amount, the clients' reflections also varied in quality from fairly superficial to more profound. After the reflective discussions there appeared only minor changes in the clients' conversation.

Key words: reflecting team, couple therapy, therapists, discourse analysis, conversation analysis, social constructionism

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	1
2. AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ	7
2.1. Aineisto.....	7
2.2. Tutkimusmenetelmä.....	8
2.3. Analyysin kulku.....	11
3. TULOKSET	13
3.1. Reflektiivisten keskustelujen ulkoiset piirteet.....	14
3.1.1. Määrä.....	14
3.1.2. Ajankohta.....	14
3.1.3. Pituus.....	15
3.1.4. Aloitus.....	15
3.1.5. Lopetus.....	18
3.2. Reflektiivisten keskustelujen teemat.....	19
3.3. Reflektiivisten keskustelujen vuorovaikutukselliset piirteet.....	24
3.3.1. Terapeuttien aktiivisuus.....	24
3.3.2. Dialogisuus.....	25
3.3.3. Eri näkökulmat teemoista.....	26
3.3.4. Terapeuttien erimielisyydet.....	28
3.3.5. Pehmennykset ja asiantuntijuuden poisrakentaminen.....	29
3.3.6. Positiivinen konnotaatio.....	31
3.4. Reflektiivisten keskustelujen vaikutus asiakkaiden puheeseen.....	32
3.4.1. Asiakkaiden reflektiot.....	32
3.4.2. Asiakkaiden puheen muutos.....	35
4. POHDINTA	37
LÄHTEET	45

1. JOHDANTO

Tutkimuksessani tarkastelen reflektiivisen työryhmän käyttöä osana pariterapiaistuntoja. Aineistossani reflektiivisen työryhmän muodostavat kaksi pariskuntaa haastattelevaa terapeuttia. Tarkoitukseni on tarkastella näiden terapeuttien toimintaa reflektiivisten keskustelujen aikana ja osittain niiden ulkopuolella sekä asiakkaiden reaktioita reflektiiviseen keskusteluun. Lisäksi tarkastelen joitakin reflektiivisten keskustelujen ulkoisia piirteitä.

Pariterapian käyttö ja hyväksyntä ovat Johnsonin ja Lebow'n (2000) mukaan kasvaneet suuresti viime vuosikymmenten aikana. Nykyään pariterapiaa suositaankin kulttuurissamme vaikeita parisuhdeongelmia kohdanneiden pariskuntien hoidossa. Parisuhteen ongelmat ovat myös suurin yksittäinen psykoterapiassa esille tuleva asia. Avioerot ovat yleisiä (Johnson & Lebow), ja parisuhteiden hajoaminen tuo myös yhteiskunnalle suuria kustannuksia (Gurman & Fraenkel, 2002). Johnson ja Lebow huomauttavat näiden seikkojen aiheuttavan kasvavan tarpeen pariterapian suuntaan. Lisäksi viime aikoina pariterapian käyttö on laajentunut myös psykiatristen oireiden hoitoon, eli pariterapiaa on alettu käyttää muidenkin kuin aviollisten ongelmien hoidossa esimerkiksi yksilöterapiaan yhdistettynä (Gurman & Fraenkel).

Gurmanin ja Fraenkelin (2002) mukaan pariterapiaan hakeudutaan useimmiten parisuhteessa ilmenneiden ongelmien, kuten ongelmanratkaisu- ja kommunikaatiovaikeuksien, mustasukkaisuuden tai parisuhteen ulkopuolisten suhteiden takia. Pariskunnan tapaamisten lisäksi pariterapia voi sisältää myös koko perheen tapaamisia tai yksilötapaamisia. Pariterapiassa on Beaversin (1985) mukaan läsnä yksilöllinen taso ja perhesysteemin taso. Systemisesti ajateltuna nämä tasot ovat vuorovaikutuksessa keskenään, eikä niitä voida erottaa. Johnsonin ja Lebow'n (2000) mielestä pariterapiaprosessi täytyykin ymmärtää kokonaisuutena, ei pelkästään yksilöiden kautta. Beaversin listaamia pariterapian tavoitteita ovat muun muassa luottamuksen lisääminen puolisoitten välillä, puolisoitten interpersoonallisten taitojen kehittäminen sekä heidän itsetuntonsa ja elämäntyytyväisyytensä kohentaminen. Tutkimuksissa pariterapia on osoittautunut hyödylliseksi hoitomuodoksi, sillä sen on todettu tuottavan kaikissa tutkimuksissa paremman tuloksen verrattuna siihen, jos hoitoa ei olisi annettu lainkaan (Christensen & Heavey, 1999; Gurman & Fraenkel).

Vallitseva pariterapiamuoto on L'Abaten ja McHenry'n (1983) mukaan ollut teoreettisesta suuntauksesta riippumatta yhdistetty pariterapia, jossa terapeutti tapaa pariskunnan molempia osapuolia yhdessä. Usein pariterapiassa on suosittu kahden terapeutin käyttöä. Holt ja Greiner (1976) kirjoittavat sen olleen useiden terapeuttien mielestä hyödyllinen tekniikka, vaikka tälle ei ollutkaan tutkimuksellista näyttöä. Kahden terapeutin käytön on uskottu muun muassa lisäävän

turvallisuutta ja terapeuttien objektiivisuutta terapiaistunnossa. Lisäksi kahden terapeutin on ajateltu yhtä terapeuttia tehokkaammin kykenevän vastustamaan asiakkaiden resistanssia ja manipuloivia yrityksiä. Aineistossani kahden terapeutin käyttö eroaa näistä ajatuksista, sillä heidän toimintansa istunnoissa myös reflektiivisenä työryhmänä palvelee uudempia, postmodernin terapian tarpeita. Postmodernismilla onkin Johnsonin ja Lebow'n (2000) mukaan ollut viime aikoina suuri vaikutus pariterapiaan, ja postmodernit ajatukset näkyvät nykyään pariterapiassa eri tavoin. Postmodernissa terapiassa terapeutti keskittyy rakentamaan uusia merkityksiä ja näkökulmia yhdessä asiakkaan kanssa. Taustalla on ajatus terapeuttisen suhteen kunnioittavuudesta ja yhteistyöllisyydestä. Asiakas nähdään oman todellisuutensa asiantuntijana, ja terapeutti tutkii asiakkaan kanssa, kuinka asiakas tätä todellisuutta rakentaa. Reflektiivisen työryhmän käyttö terapiassa on yksi postmodernin ajan tuotteista (Andersen, 1995; Mills & Sprenkle, 1995).

Reflektiivisen työryhmän käyttö syntyi 1980-luvun alussa Tom Andersenin ja hänen kanssaan työskentelevien ihmisten eli Tromssan työryhmän ajatuksista (Andersen, 1990, 1995). Ensimmäisen kerran ajatus terapeuttien reflektioiden avoimesta jakamisesta asiakkaiden kanssa toteutettiin perheterapiaistunnossa vuonna 1985 (Andersen, 1995). Andersen (1990) kuvaa peilin takana istuntoa seuranneiden työntekijöiden ehdottaneen asiakasperheelle ja perhettä haastatelleelle lääkärille osien vaihtamista. Terapiahuoneen valot hämärrettiin ja äänijärjestelmän suuntaa muutettiin siten, että perhe ja lääkäri saattoivat seurata peilin takana olevien työntekijöiden keskustelua. Työntekijöiden keskusteltua alkoi perhe keskustella, mutta nyt keskustelussa oli uusi sävy. Myös työntekijät kokivat suhteensa asiakasperheeseen muuttuneen. Suhde tuntui tasavertaisemmalta, ja sekä työntekijät että perhe alkoivat kantaa vastuuta terapian etenemisestä.

Andersenin (1987, 1990, 1995) mallissa reflektiivinen työryhmä toimii erillään haastattelusysteemistä. Terapiaistunnon alussa asiakkaille kerrotaan reflektiivisen työryhmän toimintatavasta, ja he saavat päättää sen käytöstä. Terapeutin haastattellessa asiakkaita työryhmän jäsenet kuuntelevat Andersenin (1990) mukaan hiljaa ja miettivät, mitä kuvauksia ja selityksiä asiakkaiden tilanteelle on löydettävissä. Jossakin vaiheessa istuntoa reflektiivinen työryhmä tarjoaa ajatuksiaan asiakkaiden kuultavaksi tai joku haastattelusysteemistä pyytää sitä keskustelemaan. Keskustelussaan reflektiivisen työryhmän jäsenet tuovat spontaanisti esille ajatuksiaan liittyen haastattelusysteemin keskustelussa esille tullessiin aiheisiin (Andersen, 1987). Katz (1990) esittää reflektiivisen työryhmän keskustelun olevan dialogia, jossa vertaillaan erilaisia näkökulmia. Janowsky, Dickerson ja Zimmerman (1995) painottavat reflektiivisen keskustelun olevan keskinäistä eikä asiakkaille suuntautuvaa. Työryhmän jäsenet katsovatkin keskustellessaan toisiaan eivätkä asiakkaita (Lax, 1995). Andersenin (1990) mukaan tämä mahdollistaa asiakkaiden keskittymisen kuuntelemiseen reflektiivisen keskustelun aikana. Asiakkaille annetaan kuitenkin mahdollisuus ajatella omia

ajatuksiaan, eikä heidän silloin tarvitse kuunnella työryhmän puhetta. Reflektiivisen keskustelun jälkeen asiakkailta on mahdollisuus keskustella työryhmän reflektioiden herättämistä ajatuksista. Andersenin mukaan reflektiivinen työryhmä keskustelee yleensä istunnon aikana 1-2 kertaa. Kestoltaan reflektiiviset keskustelut vaihtelevat 5 ja 10 minuutin välillä.

Andersen (1990) pitää terapiakeskustelussa tärkeänä keskustelun rytmiä. Keskustelun tulee olla tarpeeksi hidastempoista, ja siinä tulee olla tarpeeksi taukoja, jotta osallistujille jää aikaa pohtia keskustelun prosessia. Andersen puhuikin terapian kahdenlaisesta puheesta: ihmisen sisäisestä puheesta (inner talk) ja ihmisten välisestä, ulkoisesta puheesta (outer talk). Sisäisen puheen tehtävä on käsitellä ihmisten välisessä puheessa esille tulleita asioita ja ihmisen itsensä osallistumista tähän puheeseen. Siksi on tärkeää, että sisäiselle puheelle jää keskustelussa tarpeeksi aikaa. Andersenin (1995) mielestä reflektiivisen työryhmän mukaan ottaminen istuntoon mahdollistaa hyvin sisäisen ja ulkoisen puheen vuorottelun. Keskustellessaan haastattelevan terapeutin kanssa asiakkaat osallistuvat ulkoiseen puheeseen, ja kuunnellessaan reflektiivisen työryhmän puhetta heillä on mahdollisuus sisäiseen puheeseen. Janowskyn ym. (1995) mukaan ihmisen voidaankin ajatella olevan reflektiivisessä positiossa, kun hänellä on tilaa harkita, miettiä ja tutkia omaa ajatteluaan. Se mahdollistaa erilaisten itsensä ymmärtämisen vaihtoehtojen miettimisen.

Reflektiivisen työryhmän reflektioiden on Andersenin (1990, 1992) mukaan aina pohjaututtava haastattelusysteemin keskusteluun, sen ulkopuolisia asioita ei pidä reflektoida. Koska Andersen (1987, 1990) pitää haastattelusysteemin puhetta tärkeimpänä informaation lähteenä, ei reflektiivinen työryhmä tee etukäteishypoteeseja asiakkaiden tilanteesta. Andersen (1995) on esittänyt myös, että työryhmä voi reflektoida kaikkea kuulemaansa muttei asiakkaiden nonverbaalisia reaktioita, koska asiakkaalla on oikeus olla puhumatta joistakin asioista. Työryhmän esittämien reflektioiden on oltava luonteeltaan spekulatiivisia (Andersen, 1990, 1995) ja positiivisia (Andersen, 1990, 1992; Davidson, Lax, Lussardi, Miller & Ratheau, 1988). Lisäksi Andersenin (1995) mukaan väittämien, mielipiteiden ja merkitysten esittämistä tulee välttää. Janowsky ym. (1995) painottavat myös tavallisen kielen käyttöä ja psykiatrisen sanaston välttämistä reflektiivisen työryhmän keskustelussa.

Andersen (1990) näkee reflektiivisen työryhmän tarkoituksena aluksi ymmärtää asiakkaiden kuvauksia ja selityksiä ja sen jälkeen löytää uusia, vaihtoehtoisia tapoja kuvata ja selittää asioita. Näistä asiakkaat valitsevat itselleen sopivat ajatukset (Andersen, 1987; Davidson ym., 1988). Andersenin (1987) mielestä tätä kautta voidaan hiljalleen muuttaa asiakkaan epistemologiaa. Reflektioiden täytyy kuitenkin olla tarpeeksi epätavallisia, jotta ne voivat saada aikaan muutoksen (Andersen, 1987, 1990, 1995). Andersenin (1990) mukaan reflektiivisen työryhmän täytyykin tasapainotella sopivan epätavallisten ja liian epätavallisten asioiden esittämisessä reflektioissaan. Liian epätavallisia ajatuksia on vältettävä, sillä ne voivat rikkoa asiakkaan integriteetin tunteen.

Asiakkaiden rooli reflektiivisen työryhmän työskentelyssä on muutenkin tärkeä. Heillä on oltava jatkuvasti mahdollisuus esittää vastalauseensa keskustelun muodolle, sisällölle tai kontekstille.

Reflektiivisen työryhmän taustalla vaikuttavat postmodernit teoriat, kuten toisen asteen kybernetiikka, konstruktivismi ja sosiaalinen konstruktionismi (Mills & Sprenkle, 1995). Toisen asteen kybernetiikassa keskeistä on terapeutin rooli terapeutin systeemin sisällä. Terapeuttia ei nähdä systeemistä riippumattomana, vaan siitä riippuvana havainnoijana (Anderson, Goolishian & Winderman, 1986), jonka näkemys on Millsin ja Sprenklen mukaan samanarvoinen muiden systeemin jäsenten kanssa. Andersenin (1987) mielestä reflektiivisen työryhmän käytölle on ominaista työntekijöiden tasa-arvoisuus asiakkaiden kanssa. Terapeutti nähdään osana terapiaprosessia, eikä hänellä ole tarvetta kontrolloida sitä. Reflektiivisen työryhmän käyttöön siirryttäessä tapahtuikin Andersenin (1995) mukaan muutos hierarkkisesta demokraattiseen terapiasuhteeseen. Konstruktivistisessa terapiassa keskeisintä ovat ihmisten omat näkemykset ja uskomukset elämästään sekä näihin liittyvät merkitykset (Mills & Sprenkle). Reflektiivisen työryhmän käytössä tämä näkyy Andersenin (1990) mielestä terapeuttien pyrkimyksenä ymmärtää asiakkaan omia kuvauksia elämästään ja keskustella tämän ymmärryksen pohjalta. Lisäksi työryhmä yrittää poimia asiakkaiden keskustelusta heille mahdollisimman tärkeitä aiheita oman keskustelunsa pohjaksi (Andersen, 1995). Sosiaalisen konstruktionismin mukaan ei ole olemassa yhtä totuutta (Hoffman, 1992), vaan sosiaalinen todellisuus rakentuu useista rinnakkaisista ja toistensa kanssa kilpailevista totuuksista (Berger & Luckmann, 1966). Ajatukset, käsitteet ja muistot ovat Hoffmanin mukaan olemassa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, ja niitä välitetään kielen kautta. Terapeutille totuus muuttuu ja uudistaa itseään jatkuvasti vuorovaikutuksessa. Goolishianin ja Andersonin (1992) mielestä sosiaalis-konstruktionistisessa terapiassa tarkoituksena on uusien kertomusten rakentaminen, ei vanhojen korjaaminen. Davidson ym. (1988) kokevat tämän toteutuvan reflektiivisen työryhmän käytössä, missä terapeutin tarkoituksena on luoda asiakkaiden kanssa uusia tarinoita. Reflektiiviset työtavat ovatkin Hoffmanin mukaan esimerkki siitä, kuinka terapiassa voidaan mahdollistaa eri tarinoiden esiin pääsy. Andersen (1990) ajattelee reflektiivisen työryhmän käytössä havaintojen, kuvausten ja selitysten olevan aina sidoksissa havainnoijaan. Reflektiivisen työryhmän käytön kehyksenä ei olekaan kliininen neutraalisuus, vaan subjektiivisuuden esiin nostaminen.

Andersenin reflektiivisen työryhmän perusidea on sovellettu eri tavoin. Reflektiivisen työryhmän voi muodostaa esimerkiksi haastatteleva terapeutti yksin. Tuolloin hän välillä istunnon kuluessa jättää haastattelijan roolin ja keskustelee ääneen ajatuksistaan (Andersen, 1990; Lax, 1995; Wangberg, 1991). Haastatteleva terapeutti voi muodostaa reflektiivisen työryhmän myös yhdessä yhden asiakkaan kanssa muiden asiakkaiden kuunnellessa (Andersen, 1995; Wangberg).

Poikkeavampi sovellus on Madiganin (1993) malli, jossa toinen (kuunteleva) terapeutti haastattelee asiakkaita haastattelevaa terapeuttia jossakin vaiheessa istuntoa. Näin saadaan esille haastattelevan terapeutin kysymysten taustalla olevia ajatuksia. Reflektiivisen työryhmän käyttöä on sovellettu myös pariterapiaan. Millerin ja Laxin (1988) mallissa asiakas ja samaa sukupuolta oleva terapeutti keskustelevat asiakkaan puolison ja toisen terapeutin kuunnellessa peilin takana. Peilin takana oleva ”työryhmä” tulee 1-2 kertaa istunnon aikana terapiahuoneeseen keskustelemaan ja refleктоimaan kuulemaansa. Seuraavassa istunnossa roolit vaihtuvat. Varsinaisen kliinisen työn lisäksi reflektiivistä työryhmää on käytetty eri tavoin opiskelijoiden ja terapeuttien koulutuksessa (ks. Biever & Gardner, 1995; Davidson, Lax & Lussardi, 1990; James, MacCormack, Korol & Lee, 1996; Lowe & Guy, 1996).

Reflektiivisen työryhmän käyttöä on tutkittu pääosin asiakkaiden ja terapeuttien mielipiteitä kartoittamalla. Smithin, Yoshiokan ja Wintonin (1993) tutkimuksessa asiakkaat olivat reflektiivisen työryhmän käytössä tyytyväisiä erilaisten näkökulmien esilletuloon. Myös tutkittaessa Madiganin (1993) mallia haastattelevan terapeutin haastattelemisesta on saatu asiakkaita koskevia hyviä tuloksia (Edwards, Bermudéz, Canady & Protinsky, 2000; Nylund & Thomas, 1997). Hierarkian koettiin vähentyvän terapiasuhteessa (Edwards ym.; Nylund & Thomas), ja asiakkaat alkoivat itse olla terapiassa aktiivisempia (Nylund & Thomas). Asiakkaat myös kokivat terapeutin haastattelun kautta nousevan esiin uusia aiheita ja näkökulmia keskustelua varten. Toisaalta Smithin ym. mukaan asiakkaat saattoivat kokea saavansa reflektiivisestä keskustelusta liian paljon ei mihinkään sidoksissa olevaa palautetta. Myös liiallinen vaihtoehtojen tarjoaminen saattaa Laxin (1995) mukaan tuntua kaoottiselta, ja asiakkaat voivat kokea reflektiot hämmentävinä tai liian pitkinä.

Terapeutit pitivät Smithin, Wintonin ja Yoshiokan (1992) tutkimuksessa hyvänä erilaisten näkökulmien esiintuloa, kun ne tarjosivat asiakkaille vaihtoehtoja eivätkä aiheuttaneet kaaosta. Ongelmalliseksi reflektiivisen työryhmän käytön terapeutit kokivat silloin, kun menetelmä tuntui asiakkaista vieraalta tai kun haastatteluhuoneessa oli läsnä liikaa ihmisiä. Työntekijöiden välillä reflektiivisen työryhmän käyttö rohkaisi vuorovaikutukseen ja antoi tukea. Reflektiivinen työryhmä työskentelymallina auttaakin terapeuttia jaksamaan (Davidson, ym., 1988) ja hahmottamaan terapian tulevaa suuntaa (Edwards ym., 2000). Reflektiivisen työryhmän käyttö koulutustarkoituksessa on Jamesin ym. (1996) mukaan osoittautunut hyväksi menetelmäksi, sillä se auttaa opiskelijoita tuntemaan itsensä tasavertaisiksi työntekijöiksi terapiaprosessissa. Terapiassa reflektiivisen työryhmän käytöllä on Högerin, Temmen, Reiterin ja Steinerin (1994) tutkimuksen mukaan positiivisia muutoksia suhteessa ongelmaan tuottava merkitys.

Tässä tutkimuksessani tarkastelen reflektiivisen työryhmän käyttöä pariterapiaistunnoissa Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen Psykoterapian opetus- ja tutkimuslinikalla.

Tutkimukseni voidaan lukea ammatillista vuorovaikutusta käsitteleviin, todellisten vuorovaikutustilanteiden nauhoituksiin perustuviin empiirisiin tutkimuksiin, joita Peräkylän ja Vehviläisen (1999) mukaan on Suomessa viime aikoina tehty sosiaali- ja kielitieteiden piirissä paljon. Peräkylä ja Vehviläinen ovat tarkastelleet empiiristen vuorovaikutustutkimusten suhdetta ammatillisiin vuorovaikutusideologioihin. Ammatilliset vuorovaikutusideologiat sisältävät jäsentymistasostaan riippuen vaihtelevassa määrin normatiivista ja tulkinnallista tietoa ammatin piiriin kuuluvasta vuorovaikutuksesta sekä määrittävät hyvän ammatillisen vuorovaikutuksen piirteitä. Pitkälle jäsentynyt vuorovaikutusideologia sisältää yksityiskohtaisia ohjeita vuorovaikutuksen kulusta sekä näiden ohjeiden teoreettisia perusteluja, vähemmän jäsentynyt vuorovaikutusideologia on suurpiirteisempi. Vuorovaikutustutkimus voi Peräkylän ja Vehviläisen mukaan suhtautua vuorovaikutusideologiaan sen oletuksia korjaavasti, sen antamaa vuorovaikutuskuvaa laajentavasti ja konkretisoivasti tai sitä täydentävästi ja yksilöivästi. Näin ollen empiirisellä vuorovaikutustutkimuksella on tehtävä sekä kriittisenä vuorovaikutusideologioihin sisältyvien yksinkertaistavien ja empiirisesti kestävämmien vuorovaikutusoletusten purkajana sekä vuorovaikutusideologioiden täydentäjänä. Myös reflektiivisen työryhmän toimintaa terapiassa voidaan tarkastella ammatillisen vuorovaikutusideologian kannalta. Tässä tapauksessa vuorovaikutusideologia on melko pitkälle jäsentynyt, sillä Tom Andersenin mallin mukaan reflektiivisen työryhmän käyttöön liittyy yksityiskohtaisia toimintaohjeita, joiden taustalla vaikuttavat tietyt postmodernit periaatteet.

Tutkimuksessani tarkastelen sekä aineistoni reflektiivisten keskustelujen ulkoisia piirteitä että sisällöllisiä seikkoja diskurssianalyttisesti ja osin keskusteluanalyttisesti. Sisällöllinen kuvaus jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäiseksi tarkastelen, mitä reflektiivisessä keskustelussa puhutaan ja mistä nämä teemat kumpuavat. Toiseksi tarkastelen erilaisia vuorovaikutuksellisia piirteitä reflektiivisessä keskustelussa. Kolmanneksi tarkastelen, miten reflektiivisen keskustelun vaikutus näkyy sen jälkeisessä keskustelussa, eli muuttaako reflektiivinen keskustelu asiakkaiden puhetta jollakin tapaa. Tiivistettynä tarkoitukseni on tarkastella reflektiivisen työryhmän käytön taustalla olevien ajatusten ja tavoitteiden toteutumista käytännön terapeuttisessa työskentelyssä. Tutkimukseni tuloksia pyrin suhteuttamaan Tom Andersenin reflektiivisen työryhmän vuorovaikutusideologiaan. Tällaista reflektiivisen työryhmän tutkimusta en ole löytänyt aiemmasta kirjallisuudesta. Myöskään aineistoni mallin kaltaista haastattelevien terapeuttien toimimista reflektiivisenä työryhmänä ei ole tietääkseni aikaisemmin tutkittu.

2. AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ

2.1. Aineisto

Aloitin aineistoni valinnan katsomalla 22 Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen Psykoterapian opetus- ja tutkimuslinikalla vuosina 1995-2003 nauhoitettua pariterapiaistuntoa. Yhden istunnon pituus on noin puolitoista tuntia. Heti alussa rajasin ulkopuolelle muista syistä kuin parisuhdeongelmien takia terapiaan hakeutuneet pariskunnat. Tässä vaiheessa minulla ei kuitenkaan ollut vielä ajatusta tutkimusongelmasta. Videoita katsellessani aloin kiinnostua ensin terapeuttien toiminnasta pariterapiassa ja sitten tarkemmin reflektiivisestä työryhmästä osana pariterapiaistuntoja. Reflektiivisen työryhmän käyttö onkin Psykoterapian opetus- ja tutkimuslinikan pariterapioissa yleinen käytäntö. Katsomissani 22 pariterapiavideoissa sitä käytettiin 18 istunnossa. Katsomistani istunnoista valitsin aineistokseni kolme pariskuntien ensimmäistä istuntoa ja kolme myöhempää istuntoa harkinnanvaraisella otannalla, joka on yksi laadullisen tutkimuksen ominaispiirteistä (Eskola & Suoranta, 1998; Mäkelä, 1990). Tällaista otantaa käyttävä tutkija valitsee aineistonsa tutkimuksellisen mielenkiinnon mukaan eikä esimerkiksi jollakin tilastollisella otantamenetelmällä (Eskola & Suoranta; Fairclough, 1992). Harkinnanvarainen otanta on mielekästä silloin, kun aineisto tulkitaan mahdollisimman perusteellisesti. Tällöin aineiston suppeudesta ei ole haittaa. Kriteerinäni aineiston valinnassa oli reflektiivisen työryhmän käyttö vähintään kerran istunnon aikana. Lisäksi myöhemmissä istunnoissa kriteerinä oli reflektiivisen työryhmän käyttö myös pariskunnan aiemmissä istunnoissa. Näin ollen tämä terapiateknikka oli myöhemmässä istunnossa pariskunnalle jo tuttu. Pyrin valitsemaan aineistooni terapiaistuntoja, joissa reflektiivisen työryhmän käytön vaihtelevuus pääsi mahdollisimman hyvin esille. Aineistoni istunnoissa reflektiivisten keskustelujen määrä, pituus ja ajankohta vaihtelevat. Mielestäni valitsemani istunnot riittävät määrällisesti ja etenkin tutkimusongelman kannalta vaihtelevan sisältönsä kannalta täyttämään riittävyden vaatimuksen, jota Mäkelä pitää keskeisenä kriteerinä laadullisen aineiston valinnassa. Aineiston valinnan jälkeen pariterapiakuvanauhat nauhoitettiin c-kasetille ja litteroin ne tekstiksi, jota kertyi yhteensä 133 sivua.

Aineistoni koostuu viidestä eri asiakastapauksesta. Aineistoni pariskuntia kutsun nimillä Elina ja Lauri, Aino ja Juha, Niina ja Mikko, Kirsi ja Olavi sekä Irene ja Risto. Ensimmäisten istuntojen pariskuntia ovat Elina ja Lauri, Aino ja Juha sekä Niina ja Mikko. Kirsiltä ja Olavilta sekä Ireneltä ja Ristolta olen valinnut toiset istunnot. Niinalta ja Mikolta aineistossani on mukana ensimmäisen

istunnon lisäksi kolmas istunto. Tämä johtuu siitä, että halusin ottaa huomioon samojen terapeuttien toiminnan vaikutuksen terapiaprosessin edetessä. En valinnut aineistooni pariskuntien toisia ja kolmansia myöhempiä istuntoja, koska katsomissani terapiatapauksissa terapian kesto oli yleisimmin 1-5 istuntoa. Valitsin aineistoonikin näitä lyhyempiä terapiatapauksia, sillä halusin sen edustavan Psykoterapian opetus- ja tutkimusklinikan pariterapiatapauksia mahdollisimman hyvin. Käsittelem tutkimustani istuntojen lukumäärän mukaan kuuden tapauksen tapaustutkimuksena.

Kaikissa aineistoni istunnoissa on kaksi terapeuttia, jotka yhtä tapausta lukuun ottamatta edustavat eri sukupuolia. Kaikissa tapauksissa toinen terapeuteista on iäkkäämpi, kokeneempi ja koulutetumpi. Aineistoni istunnoissa tämä terapeutti on Psykoterapian opetus- ja tutkimusklinikan henkilökuntajakaumasta johtuen aina mies. Eri asiakastapauksissa toimivat eri työntekijät. Yhteensä aineistossani on kolme naisterapeuttia ja kolme miesterapeuttia, jotka työskentelevät istunnoissa eri kombinaatioilla. Aineistossani asiakkaita haastattelevat terapeutit muodostavat reflektiivisen työryhmän 1-4 kertaa istunnon aikana. Istunnoissa ei siis ole erillistä reflektiivistä työryhmää. Jokaisessa pariskunnan ensimmäisessä istunnossa reflektiivinen työryhmä keskustelee vain kerran. Myöhemmissä istunnoissa reflektiivisiä keskusteluja on yhden, kaksi ja neljä kertaa. Yhteensä aineistoni istunnoissa reflektiivisiä keskusteluja käytiin kymmenen kertaa.

TAULUKKO 1. Aineiston pariskuntien toteutuneet ja aineistoon valitut istunnot (O=toteutunut istunto, X=aineistoon valittu istunto).

Istunnot	Elina ja Lauri	Aino ja Juha	Niina ja Mikko	Kirsi ja Olavi	Irene ja Risto
1	X	X	X	O	O
2		O	O	X	X
3			X	O	
4			O		

2.2. Tutkimusmenetelmä

Koen keskusteluanalyttisiä piirteitä sisältävän diskurssianalyysin sopivaksi menetelmäksi tutkimukseni suorittamiseen monesta syystä. Diskurssianalyysin voidaan eri lähteiden perusteella ajatella sopivan juuri terapian tutkimiseen. Goolishian ja Anderson (1990) uskovat, että terapia etenee hermeneuttisempaan ja tulkitsevampaan suuntaan, jossa korostuvat narratiivien ja diskurssien merkitykset. Elämä ymmärretään sosiaalisesti konstruoitujen todellisuuksien kautta, ja nämä todellisuudet antavat merkityksen ja jäsentävät kokemuksiamme. Wahlström (1999) korostaa

psykoterapian erityistä luonnetta keskusteluhoitona, minkä vuoksi sitä on asianmukaista tutkia kielenkäyttöä tutkivalla menetelmällä. Goolishian ja Anderson näkevätkin terapeutin systeemin kielellisenä systeeminä, jossa myös ongelmat ovat kielellisesti rakentuneita. Haarakangas (1997) puolestaan pitää mielenterveyden häiriöitä dialogisuuden häiriöinä. Tällöin ihminen on tilanteessa, jossa dialogin vastavuoroisuus on kadonnut hänen ihmissuhteistaan ja sisäisistä merkityssuhteistaan. Luomalla keskusteluyhteyksiä ihmisten välille voidaan Wahlströmin (1997) mukaan edesauttaa parantumistapahtumaa, joka syntyy erilaisten merkityksenantojen muutoksesta. Hän näkeekin terapeutin työn sellaisten sosiaalisten tilanteiden luomisena, jossa kokemusten, tekojen ja kielellisten kuvausten välisiä suhteita muokataan uudelleen. Tämä tapahtuu neuvottelemalla tapahtumien ja tekojen merkityksistä ja kontekstimäärittelyistä. Lisäksi Kvale (1992) kokee laadullisten menetelmien pystyvän tuomaan esille terapiatilanteiden ainutlaatuisuuden ja epäsäännönmukaisuuden sekä sen käytännön tiedon, jonka avulla terapeutit näistä tilanteista selviävät. Lopuksi näen postmodernismin mielekkäänä diskurssianalyysia ja reflektiivistä työryhmää yhdistävänä asiana. Reflektiivisen työryhmän käyttö terapiassa on postmoderni terapeuttiteknikka, jota tutkimuksessani tutkin postmodernilla tutkimusmenetelmällä.

Tutkimusmenetelmäni sijoittuu diskurssianalyttisen ja keskusteluanalyttisen tutkimuksen välimaastoon. Jokisen (1999) mukaan kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta kerättyjen aineistojen parissa diskurssianalyttistä tutkimusta tekevät tutkijat lähenevätkin yhä useammin keskusteluanalyysia. Suoninen (1999) kirjoittaa diskurssianalyttisten tutkimusten myös lainaavan usein keskusteluanalyttisiä metodisia työkaluja. Diskurssianalyttinen tutkimus toteutetaan kuitenkin keskusteluanalyttistä tutkimusta vapaamuotoisemmin (Suoninen), eikä siinä Jokisen mukaan omaksuta keskusteluanalyysin koko kurinalaista tutkimusohjelmaa. Ylipäänsä diskurssianalyysin ja keskusteluanalyysin rajat ovat usein liukuvia.

Diskurssianalyysi ja keskusteluanalyysi kohdistuvat vuorovaikutuksen yksityiskohtaiseen tarkasteluun (Suoninen, 1999). Niissä analysoinnin kohteena on Jokisen (1999) mukaan ihmisten välinen kanssakäyminen ja se, kuinka osapuolet tulkitsevat toistensa (puhe)tekoja. Tutkimusmenetelmissä on kuitenkin painopiste-ero, sillä diskurssianalyysi tutkii merkitysten rakentumista vuorovaikutuksessa ja keskusteluanalyysi vuorovaikutuksen rakentumista. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa ei olla kiinnostuttu vuorovaikutuksen organisoitumisen säännönmukaisuuksista, vaan tulkintojen rakentumisesta vuorovaikutuksessa. Siinä vuorovaikutuksen analyysi on myös karkeampaa kuin keskusteluanalyysissä johtuen esimerkiksi keskusteluanalyttisen tutkimuksen tarkemmista litterointisäännöistä, joita itse en tutkimuksessani ole käyttänyt. Lisäksi keskusteluanalyttisen tutkimuksen tavoitteena on Hakulisen (1997) mukaan

saavuttaa kulttuurisesti yleispäteviä havaintoja, kun taas diskurssianalyysissä korostetaan tulosten tulkinnallista luonnetta (Suoninen).

Suonisen (1999) mukaan diskurssianalyysi on keskustelunanalyysiä väljempi käsite. Hän ei pidä diskurssianalyysia tarkkarajaisena tutkimusmenetelmänä, vaan pikemminkin teoreettisena viitekehyksenä, johon tapauskohtaisesti sovitetaan erilaisia metodivaihtoehtoja. Eskola ja Suoranta (1998) kirjoittavat siitä kuitenkin laadullisena tutkimusmenetelmänä, jonka tutkimuskohteeksi Jokinen, Juhila ja Suoninen (1993) kuvaavat kielen käytön ja muun vuorovaikutuksellisen toiminnan kaikessa monimuotoisuudessaan. Tarkemmin diskurssianalyysi eriytyy Teschin (1990) mukaan kommunikaation prosessiluonteen tutkimiseen. Jokinen ym. näkevät sen tarkoituksena analysoida, miten sosiaalista todellisuutta rakennetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä ja tilanteissa. Kun diskurssianalyysillä tutkitaan kieltä, kielen ei siis ajatella heijastavan todellisuutta sinänsä, vaan nimenomaan rakentavan sitä (Kvale, 1992; Shotter, 1992; Suoninen, 1997). Diskurssianalyysin taustalla onkin sosiaalinen konstruktionismi, mikä Bergerin ja Luckmannin (1966) mukaan käsittää todellisuuden sosiaalisesti rakennetuksi. Sosiaalinen konstruktionismi ja diskurssianalyysi ovat osa laajempaa postmodernia ajattelutapaa (Gergen, 1992; Wahlström, 1997).

Diskurssilla tarkoitetaan Hallin (1992) mukaan merkitysten tuottamista kielen kautta. Lyhimmillään sen voidaan sanoa olevan ryhmä merkkejä tai lausumien systeemi (Foucault, 1972), jossa de Saussuren (1983) mukaan kaikki elementit liittyvät yhteen ja saavat merkityksensä muiden niihin liittyvien merkkien kautta. Laajemmin diskurssilla tarkoitetaan yhtäältä vuorovaikutuksellista merkitysten muodostumisen prosessia, toisaalta tämän prosessin lopputulosta (Lehtonen, 1996; Nikander 1997). Diskurssit eivät välttämättä esiinny selkeinä kokonaisuuksina kuten yhtenä puheenvuorona, vaan paremminkin hajanaisesti esiintyvinä sanontoina, kuvauksina tai määrittelyinä, joista kuitenkin tulee esiin yhtenäinen näkökulma todellisuuteen (Haarakangas, 1997; Suoninen, 1997). Osastensa hajanaisuudesta huolimatta diskurssit ovat Jokisen ja Juhilan (1999) mielestä suhteellisen eheitä, joskin tietyssä määrin uusiutuvia ja jatkuvasti rakentuvia. Hall muistuttaa, että diskurssi ei pelkisty vain kieleen merkkijärjestelmänä, vaan käytännön ja toiminnan tasot ovat siinä aina mukana. Toiminnallisuuteen liittyen kielen käyttö onkin Jokisen ym. (1993) mukaan seurauksia tuottavaa. Nämä seuraukset voivat olla näkökulmasta riippuen joko kielteisiä tai myönteisiä ja liittyä vallankäyttöön. Jokaiseen diskurssiin sisältyykin valtaa, merkityksiä ja toimintavaihtoehtoja, joten ei ole yhdentekevää, minkä diskurssin puitteissa sosiaalisia tilanteita rakennetaan (Nikander; Wahlström, 1992).

Keskustelunanalyyttisen tutkimuksen kohteena ovat toimijoiden yhteistoiminnallisuus ja ne mekanismit, joiden varaan toiminta rakentuu (Hakulinen, 1997; Jokinen, 1999). Hakulisen mukaan keskustelunanalyysillä selvitetään, mitä puheenvuoroilla saadaan aikaiseksi.

Keskusteluanalyttisen tutkimuksen tarkastelun kohteeksi Suoninen (1999) nimeää esimerkiksi puheenvuorojen vaihtumisen, keskustelujen aloituksen ja lopetuksen sekä kielellisen muotoilun liittymisen vuorovaikutuksellisiin tekijöihin. Keskusteluanalyttisiä vuorovaikutuksen analysointivälineitä ovat muun muassa sanojen ja sanastojen valinta, keskustelun vuorottelu sekä puheen muotoilu, sävyt ja tyyli. Niitä voidaan käyttää myös diskurssianalyttisessä tutkimuksessa.

Jokinen ym. (1993) esittävät diskurssianalyysin olennaiseksi käsitteeksi kontekstin, koska diskursiivinen toiminta tapahtuu aina jossakin ajassa ja paikassa. Goodwinin ja Heritageen (1990) mukaan konteksti on tärkeä käsite myös keskusteluanalyysissä. Pienimmillään kontekstilla tarkoitetaan sanojen yhteyttä lauseeseen tai yksittäisen teon rakentumista suhteessa toimintaepisodiin (Jokinen ym.). Lisäksi keskustelutilanteessa kontekstina toimii luonnollisestikin vuorovaikutus, joten yksittäinen puheenvuoro on analyysissä aina suhteutettava koko keskustelun kulkuun. Laajimmillaan kontekstilla voidaan tarkoittaa kulttuurista ja historiallista kontekstia. Wahlströmin (1997) mukaan teot ja tapahtumat eivät voi olla olemassa erillään kontekstista. Kielellisellä toiminnalla ja muilla teoillamme luomme koko ajan sitä kontekstia, jonka puitteissa toimimme (Wahlström, 1992).

2.3. Analyysin kulku

Tutkimukseni teossa aineiston valintaprosessin jälkeen oli vuorossa aineiston litteroiminen tekstiksi. Tesch (1990) näkeekin laadullisen aineiston tekstinä kvantitatiivisen aineiston numeerisen ilmaisuuden sijaan. Straussin (1987) mukaan tekstillä voidaan tarkoittaa laajasti erilaisia haastatteluja, havainnointeja, kirjallista ja kuvallista aineistoa tai äänimateriaalia. Tämä teksti voi olla olemassa tutkijasta riippuen (esim. haastattelu) tai riippumatta (esim. omaelämäkerta) (Eskola & Suoranta, 1998; Mäkelä, 1990). Oman tutkimustekstini olemassaolo oli minusta riippumatonta, sillä aineistoni asiakkaat olivat hakeutuneet terapiaan avun tarpeessa eivätkä tutkimushenkilöinä. Myös heidän kanssaan työskennelleet terapeutit toimivat ensisijaisesti terapeutteina eivätkä tutkijoina. Asiakkaat olivat antaneet terapian alussa luvan istuntojen videointiin ja videoiden käyttöön tutkimustarkoituksessa, mutta en usko tämän vaikuttaneen heidän käyttäytymiseensä. Näin ollen pidän aineistoani autenttisenä terapiaistuntomateriaalina, mikä lisää tutkimukseni tulosten luotettavuutta.

Litteroinnin jälkeen aloitin aineiston varsinaisen tulkinnan. Aluksi luin litteroitua aineistoani läpi useita kertoja. Vähitellen aineistosta alkoi nousta esiin alustavan tutkimusongelmani kannalta mielenkiintoisia asioita. Ensin tarkastelin vain terapeuttien puhetta reflektiivisten keskustelujen

aikana. Löysin puheesta reflektiivisille keskusteluille tyypillisiä yhteisiä piirteitä. Tämän jälkeen aloin hahmotella, mistä teemoista terapeutit reflektiivisissä keskusteluissa puhuvat. Laajensin tarkasteluani myös reflektiivisten keskustelujen ulkopuolelle etsiessäni niitä edeltävistä keskusteluista merkkejä siitä, mistä reflektiivisten keskustelujen teemat kumpuavat. Viimeiseksi tarkastelin reflektiivisten keskustelujen jälkeistä puhetta. Kiinnitin huomiota siihen, kuinka asiakkaat reagoivat terapeuttien reflektiivisen keskusteluun. Vertailin myös asiakkaiden puhetta ennen ja jälkeen reflektiivisen keskustelun mahdollisten keskustelullisten eroavuuksien havaitsemiseksi. Aineistoni analyysia leimasi aineistolähtöisyys ja hypoteesittomuus, jotka ovat laadullisen tutkimuksen erityispiirteitä (Eskola & Suoranta, 1998; Mäkelä, 1990). Aineistolähtöisyys tarkoittaa Eskolan ja Suorannan mukaan teorian rakentamista empiirisestä aineistosta käsin. Tähän liittyy hypoteesittomuus, jonka mukaan tutkija ei aseta aineistolle tarkkoja ennakko-oletuksia tutkimuksen tuloksiin liittyen. Itse pyrin tukeutumaan kaikissa tulkintoissani aineistoon. Jo tutkimusongelman valintaan vaikutti itse aineisto, sillä se herätti kiinnostukseni reflektiivisen työryhmän toimintaa kohtaan. Pyrin olemaan mahdollisimman avoin aineistolleni ja sain siitä tutkimuksen teon varrella monia ideoita, joita lähdin valikoiden tarkemmin tutkimaan. Straussin (1987) mielestä aineiston tarkoitus onkin koko tutkimusprosessin varrella herättää tutkijassa kysymyksiä ja hypoteeseja, jotka voivat auttaa tutkijaa teorian ja tulkinnan kehittymisessä.

Eskolan ja Suorannan (1998) sekä Mäkelän (1990) kuvaama viimeinen laadullisen tutkimuksen ominaispiirre on tutkimuksen vaiheiden yhteenkietoutuminen. Tämä tarkoittaa Eskolan ja Suorannan mukaan sitä, että aineiston keruuta, analyysia ja raportointia on tutkimusvaiheina vaikea erottaa toisistaan. Varsinkin tulkintaa tapahtuu usein kaikissa tutkimuksen vaiheissa (Eskola & Suoranta; Fairclough, 1992), jolloin aiemmin ymmärretty avaa uuden aineiston tulkintaa (Wahlström, 1993). Tämä toteutui myös omassa tutkimuksessani. Vaikka olen kuvannut tutkimuksen eri vaiheita erikseen, ne olivat kuitenkin käytännössä päällekkäisiä. Aineiston tulkinta alkoi jo pariterapiavideoita katsoessani sekä varsinkin aineistoa litteroidessani. Tuossa vaiheessa aineisto tuli minulle tutuksi ja ensimmäiset ajatukset tulkinnan suhteen syntyivät. Myös raportointivaihe kietoutui yhteen tulkinnan kanssa, sillä tulkintaa tekstiksi kirjoittaessani sain vielä uusia ajatuksia sen suhteen, ja tällä tavoin tulkintani syveni. Tulkinta ohjasi myös tutkimusongelman lopullista muotoutumista, mikä tapahtui vasta jo jonkin verran aineistoa analysoituani. Kaiken kaikkiaan ajattelen tutkimukseni teon olleen varsin yhtenäinen ja kokonaisvaltainen prosessi.

3. TULOKSET

Tutkimukseni tulkinta jakaantuu aineistoni reflektiivisten työryhmien keskustelujen ulkoisten ja sisällöllisten piirteiden tarkasteluun. Ulkoisia piirteitä tarkastellessani kuvaan reflektiivisten keskustelujen lukumäärää, ajankohtaa ja kestoja istunnoissa sekä reflektiiviseen keskusteluun siirtymistä ja sen lopetusta. Sisällöllinen kuvaus jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäiseksi kuvaan terapeuttien käsittelemiä teemoja reflektiivisissä keskusteluissa ja selvitän, mistä nämä teemat kumpuavat. Toiseksi tarkastelen erilaisia vuorovaikutuksellisia piirteitä reflektiivisessä keskustelussa. Kuvaan terapeuttien aktiivisuutta ja heidän keskustelunsa dialogisuutta. Lisäksi tarkastelen, millä tavalla terapeutit tuovat esiin eri näkökulmia reflektiivisen keskustelun teemoista, ja ovatko he asioista eri mieltä. Reflektiivistä puhetapaa kuvaan tarkastelemalla terapeuttien tapaa käyttää sanomisiaan pehmentäviä ja asiantuntijuutta poisrakentavia tekniikoita sekä positiivista konnotaatiota puheessaan. Kolmanneksi tarkastelen, miten reflektiivisen keskustelun vaikutus näkyy sen jälkeisessä keskustelussa, eli muuttaako reflektiivinen keskustelu asiakkaiden puhetta jollakin tapaa. Tätä kuvaan tarkastelemalla asiakkaiden reflektioita terapeuttien reflektiivisen keskustelun jälkeen sekä vertaamalla asiakkaiden puhetta ennen ja jälkeen reflektiivisen keskustelun.

Aineistokatkelmissa käytän seuraavia merkkejä:

T1M/N	terapeutti mies/nainen
T2M/N	terapeutti mies/nainen
E	Elina
L	Lauri
A	Aino
J	Juha
N	Niina
M	Mikko
K	Kirsi
O	Olavi
I	Irene
R	Risto
(.)	alle sekunnin mittainen tauko
(1)	tauko jonka kesto sekunteina, pyöristetty alaspäin
[	päällepuhumisen alkamiskohta

]	päällepuhumisen päättymiskohta
(teksti)	epäselvästi kuultua puhetta
()	puhetta, josta ei ole saatu selvää
teks-	keskenjäänyt sana
.hhh	kuuluva sisäänhengitys
hhh	kuuluva uloshengitys
<u>teksti</u>	voimakkaasti painotettu kohta puheessa
=	puhe jatkuu suoraan ilman taukoa
((teksti))	litteroijan huomautukset

Aineistonäytteitä edeltävissä suluissa olen ilmoittanut asiakkaiden nimet, monesko heidän istuntonsa on, näytteen rivinumerot alkuperäisessä litteroidussa tekstissä sekä tarvittaessa sen teeman, johon näyte liittyy.

3.1 Reflektiivisten keskustelujen ulkoiset piirteet

3.1.1. Määrä

Aineistoni istunnoissa terapeutit keskustelivat reflektiivisesti 1-4 kertaa. Ensimmäisissä istunnoissa eli Elinan ja Laurin, Ainon ja Juhan sekä Niinan ja Mikon istunnoissa reflektiivinen keskustelu toteutettiin aina vain yhden kerran. Myöhemmissä istunnoissa reflektiivisten keskustelujen määrä vaihteli yhdestä neljään siten, että Kirsin ja Olavin toisessa istunnossa reflektiivistä työryhmää käytettiin kerran, Irenen ja Riston toisessa istunnossa kaksi kertaa ja Niinan ja Mikon kolmannessa istunnossa neljä kertaa.

3.1.2. Ajankohta

Istunnoissa, joissa reflektiivisiä keskusteluja oli yksi, terapeutit muodostivat reflektiivisen työryhmän istunnon puolenvälin jälkeen tai lähempänä istunnon loppumista. Kun terapeutit keskustelivat reflektiivisesti useammin, myös näiden keskustelujen ajankohta vaihteli enemmän. Kahden reflektiivisen keskustelun istunnossa terapeutit muodostivat reflektiivisen työryhmän istunnon alku- ja loppupuolella. Neljän reflektiivisen keskustelun istunnossa keskustelut sijoittuivat

istunnon alkupuolelle, keskelle, puolenvälin jälkeen ja loppupuolelle. Lähes kaikissa tapauksissa terapeutit siirtyivät reflektiiviseen keskusteluun keskustelussa syntyneen tauon jälkeen. Yhden reflektiivisen keskustelun istunnoissa reflektiivisen keskustelun aloitus ei liittynyt muutoin keskustelullisiin tekijöihin. Reflektiivinen keskustelu saattoi myös alkaa ilman minkäänlaista taukoa keskustelussa varsinkin, jos istunnossa oli enää vähän aikaa jäljellä reflektiivisen keskustelun toteuttamiseksi. Useamman reflektiivisen keskustelun istunnoissa reflektiiviseen keskusteluun siirryttiin tauon jälkeen, mutta siirtymään vaikuttivat myös muut keskustelulliset tekijät. Usein näissä istunnoissa reflektiivisen keskustelun teemat liittyivät asiakkaiden juuri käymään keskusteluun. Näin ollen terapeutit aloittivat reflektiivisen keskustelun, kun se sopi teemallisesti keskustelun kulkuun. Tätä ei tapahtunut niinkään yhden reflektiivisen keskustelun istunnoissa, joissa reflektiivisen keskustelun aloitus liittyi enemmän aikaan liittyviin tekijöihin.

3.1.3. Pituus

Reflektiivisten keskustelujen pituus vaihteli paljon aineistoni istunnoissa. Kun reflektiivisiä keskusteluja oli vain yksi istunnon aikana, keskustelu oli yleensä pitempi kuin jos keskusteluja oli enemmän. Kolmessa yhden reflektiivisen keskustelun sisältävässä istunnossa keskustelun pituus oli 7 min 20 s – 10 min 16 s. Yhdessä tällaisessa istunnossa reflektiivinen keskustelu jäi kuitenkin paljon lyhyemmäksi kestäen vain 3 min 15 s. Kun reflektiivisiä keskusteluja oli enemmän, ne olivat kestoltaan huomattavasti lyhyempiä. Kahden reflektiivisen keskustelun sisältävässä istunnossa keskustelujen pituudet olivat 2 min 57 s ja 2 min 23 s. Neljän reflektiivisen keskustelun sisältävässä istunnossa pituudet vaihtelivat 53 s:n ja 2 min:n 50 s:n välillä. Näistä pituuksista on laskettavissa myös reflektiivisen puheen kokonaismäärä, joka kahden reflektiivisen keskustelun istunnossa oli 5 min 27 s ja neljän keskustelun istunnossa 7 min 23 s. Reflektiivisten keskustelujen suurempi määrä ei siis aineistossani tarkoittanut sitä, että reflektiivistä puhetta olisi ollut enemmän, sillä kahden reflektiivisen keskustelun istunto jäi reflektiivisen puheen määrässä selvästi alle keskitason, eikä neljänkään reflektiivisen keskustelun istunnossa reflektiivistä puhetta ollut eniten.

3.1.4. Aloitus

Kaikissa ensimmäisissä istunnoissa terapeutit aloittivat reflektiivisen keskustelun selvittämällä asiakkaille jotenkin sen käytäntöä ja tarkoitusta. Näissä istunnoissa terapeutit kertoivat, että

tarkoituksena on terapeuttien keskinäinen keskustelu pariskunnan kuunnellessa. Kahdessa ensimmäisessä istunnossa terapeutit kysyivät myös asiakkaiden lupaa reflektiivisen työryhmän käyttöön, mihin asiakkaat tai toinen heistä vastasi myöntymällä seuraavan aineisto-otteen tavoin.

(Aino ja Juha, 1. istunto, rivit 1103-1110)

T2N: [pitäs]kö meidän keskustella

(.)

T1M: joo (.) nyt mielellään me (.) vähän pohditaan keskenämme [tässä]

J: [joo]

T1M: =jos [se sopii]

T2N: [jos te] kuuntelette

J: joo joo joo

A: joo

Yhdessä istunnossa ei kysytty asiakkaiden lupaa, mutta reflektiivisen työryhmän ideaa selvitettiin tarkemmin kertomalla, että asiakkailla on reflektiivisen keskustelun jälkeen mahdollisuus kommentoida sitä.

(Niina ja Mikko, 1. istunto, rivit 843-850)

T1M: tota oiskohan tässä semmonen kohta jos (.) jos tota me (1) tässä keskustelisimme vähän keskenämme te saatte [kuun]nella

N: [joo]

T1M: =kaikessa rauhassa teidän ei tarvitse (1) niinku sinä aikana ottaa mitään kantaa siihen voitte sitten myöhemmin (1) kun me olemme lopettaneet niin sanoa mitä te siitä ajattelitte mutta tota me yritettäis niinku tällä tavalla selvittää oma oma ((naurahtaa))

?: mmm

T1M: =päämme et mitä me ollaan tässä kuultu ja (.) mikä on jääny päällimmäisenä onks sulla

Myöhemmissä istunnoissa reflektiiviseen keskusteluun siirtyminen oli monimuotoisempaa ja sujuvampaa. Enää reflektiivisen työryhmän ideaa ei tarvinnut selittää asiakkaille, sillä tekniikka oli heille jo ennestään tuttu. Myöhemmissä istunnoissa terapeutit siirtyivät reflektiiviseen keskusteluun eri tavoin. Yleensä terapeutti siirtyi reflektiiviseen keskusteluun puhumalla omasta näkemyksestään ja tuntemuksestaan tai puhumalla asiakkaista yksikön tai monikon kolmannessa persoonassa. Näitä molempia tapoja terapeutit käyttivät reflektiiviseen keskusteluun siirtyessään viisi kertaa. Ne usein myös yhdistyivät terapeuttien puheenvuoroissa, mikä näkyy seuraavassa esimerkissä.

(Niina ja Mikko, 3. istunto, rivit 389-392)

T1M: no siis mä oon niinku sillei niinku hämilläni ((naurahtaa))

T2N: mmm

T1M: että tuota et (.) nyt viimeks jäi semmonen mielikuva että (.) et he ovat niinkun sitte kuitenkin aika lailla niinku (.) ikäänku lähtemässä

Kaksi kertaa siirtymä reflektiiviseen keskusteluun tapahtui siten, että toinen terapeuteista kohdisti puheensa suoraan toiselle terapeutille. Näin asiakkaille ilmaistiin reflektiivisen keskustelun aloitus.

(Irene ja Risto, 2. istunto, rivi 216)

T1M: mites sä (1) Juha ((terapeutin nimi)) ajattelet siitä tota (1) mulle tuli hhh mul on pari ajatusta (1) mielessä tässä (1) yks oli se josta me ((puheenvuoro jatkuu))

Reflektiivisen keskustelun aloitti yleensä se terapeutti, joka oli istunnon aikana muutenkin aktiivisempi. Passiivisemmän terapeutin taholta siirtymä reflektiiviseen keskusteluun tapahtui vain kerran kaikista kymmenestä kerrasta. Vaikka yleensä aktiivisempi terapeutti aloitti reflektiivisen keskustelun, hän saattoi kuitenkin vain siirtyä siihen ja aloittaa kysymällä passiivisemmän terapeutin näkemyksiä. Näin tapahtui kolmessa istunnossa.

(Elina ja Lauri, 1. istunto, rivit 764-768)

T1M: meil on joskus tapana että me (1) työntekijät keskustellaan keskenään et että tuota (1) pari tai perhe kuuntelee (.) käykö sellanen

(1)

E: joo

T1M: onko sulla jotain (.) mitä asioita sulla on ollu mielessä ku sä oot kuunnellu ( )

Yhteenvedona voin todeta, että ensimmäisten ja myöhempien istuntojen reflektiivisiin keskusteluihin siirtymisissä oli selvä ero. Ensimmäisissä istunnoissa siirtymästä ilmoitettiin selvästi, kun taas myöhemmissä istunnoissa siirtymät olivat monipuolisempia ja huomaamattomampia. Siirtymä reflektiiviseen keskusteluun istui näin paremmin keskustelun kulkuun eikä noussut niin selvästi esille. Asiakkaat huomasivat kuitenkin siirtymän yleensä heti ja asettuivat itse kuuntelemaan positioon. Ainoastaan yhdessä tapauksessa reflektiiviseen keskusteluun siirtymisestä tuli liukuva asiakkaan ollessa vähän aikaa keskustelussa mukana. Lopullinen siirtymä reflektiiviseen puheeseen tapahtui terapeutin käyttäessä asiakkaasta tämän nimeä, jolloin tämä siirtyi kuuntelemaan.

(Niina ja Mikko, 3. istunto, rivit 727-744)

T1M: niin niin .hhh et siinä sit (en tiä) onks siinä jo- joku semmonen niinkun ihmeellinen logiikka että piti [teh]dä

T2N:[mm]

T1M: =mokia ((naurahtaa))

T2N: mmm

T1M: =si

M: niin

T1M: et et jollaki ihme tavalla

T2N: =ni[in]

T1M: [ni]inku taval[laan]

M: [niin] siis hirveesti mokia siis kauheesti

T1M: jotta (1) en tiedä minkä takia mutta et siis
 T2N: =olis sitte sopivampaa erota (.) tai läh[teä tai]
 T1M: [niin niin] tai siis että tota (.) [(tää on varmaan)]
 M: [(eli nyt näitä mokia)]
 T1M: =tää on varmaan vielä monimutkaisempaa et [siis]
 T2N: [mmm]
 T1M: =tavallaan niinkun siis (.) Mikolla oli visio
 T2N: mmm

3.1.5. Lopetus

Usein terapeutit lopettivat reflektiivisen keskustelun kysymällä asiakkaiden ajatuksia reflektioistaan. Tällä tavalla reflektiivinen keskustelu lopetettiin yhteensä viisi kertaa. Tätä lopetustapaa käytettiin kaikissa ensimmäisissä istunnoissa.

(Niina ja Mikko, 1. istunto, rivit 1064-1066)

T1M: joo (1) no niin tämmösiä ajatuksia meillä [oli]
 M: [mm]
 T1M: =nyt tullu teiän (.) kertomisista (.) mitä teille jäi päällimmäisinä

Terapeutin sanavalinnoista riippui kuitenkin se, kuinka hyvin tämä tapa kutsui asiakkaita refleктоimaan. Toisaalta terapeutti saattoi seuraavanlaisella sanavalinnalla myös mahdollistaa asiakkaiden reflektionin, mutta ei tehnyt sitä välttämättömäksi. Näin asiakkailta oli mahdollisuus myös jättää halutessaan refleктоimatta terapeuttien keskustelua.

(Aino ja Juha, 1. istunto, rivit 1321-1322)

T1M: joo (1) kyllä (3) joo .hhh hmm mmh tuliko teille jotain ajatuksia näistä mitä nyt (1) mietittiin vai (2) vai mennäänkö

Myöhemmissä istunnoissa reflektiivinen keskustelu päättyi usein tavallista pitempään taukoon. Tällä tavalla reflektiivinen keskustelu päättyi lopuissa viidessä kerrassa. Kaksi kertaa asiakkaat alkoivat tauon jälkeen spontaanisti refleктоida kuulemaansa reflektiivisen työryhmän keskustelua.

(Niina ja Mikko, 3. istunto, rivit 673-677)

T1M: et se on niinkun (2) et sillon niinku tavallaan häviää niinku se aikaperspektiivi
 T2N: mmm
 (15)
 N: kyllä määhän ainaki voin niinku tosta (1) tunnistaa niinku tätä .hhh hhh omaa syyllistävää puoltani ja ja ehkä ehkä sitten niinku raivonki tunteita siitä että jumalauta et kyllä sun on helppo tästä lähtee

Tauon jälkeen asiakkaat saattoivat kuitenkin myös jättää refleктоimatta reflektiivistä keskustelua, jolloin terapeutit alkoivat viedä keskustelua eteenpäin eikä asiakkaita pyydetty enää erikseen refleктоimaan. Näin tapahtui yhteensä kolme kertaa.

(Irene ja Risto, 2. istunto, rivit 809-815)

T2M: se ois se erittäin ikävää erota

T1M: ää

(.)

T2M: se on niinku tällanen

(3)

T1M: mmh

(8)

T1M: mitäs te itse ajattelette mitä teillä nyt seuraavaks tapahtuu (3) seuraavan viikon aikana seuraavan kahden viikon aikana

Ensimmäisissä istunnoissa terapeuttien kysyminen asiakkaiden ajatuksista oli selvästi tarkoituksenmukaista, koska reflektiivisen työryhmän käyttö oli asiakkaille uusi tekniikka. Myöhemmissä istunnoissa asiakkaiden ajatuksia joko kysyttiin tai keskustelun jälkeen seurasi tauko, jolloin asiakkailla oli mahdollisuus aikaisemman mallin mukaisesti reagoida terapeuttien keskusteluun. Taukojen käyttäminen reflektiivisen keskustelun lopettajana antoi asiakkaille vapauden kommentoida tai olla kommentoimatta terapeuttien keskustelua.

3.2. Reflektiivisten keskustelujen teemat

Reflektiivisen työryhmän tarkoitus on keskustelussaan tuoda esille uusia, vaihtoehtoisia tapoja kuvata ja selittää asioita (Andersen, 1990). Aineistossani terapeutit toteuttivat tätä tarkoitusta reflektiivisessä keskustelussa käsittelemiensä teemojen kautta. Teemoista puhuttiin joko lyhyesti tai pidemmän aikaa, ja ne olivat laajempia tai suppeampia. Teemat saattoivat myös olla osittain limittäisiä, ja niihin saatettiin palata myöhemmissä keskustelun vaiheissa. Yhdessä reflektiivisessä keskustelussa käsiteltyjen teemojen määrä vaihteli aineistossani yhdestä seitsemään. Yhteensä kaikissa aineistoni tapauksissa käsiteltiin 32 teemaa. Lyhyemmissä reflektiivisissä keskusteluissa käsiteltiin vähemmän teemoja kuin pidemmissä. Jos istunnossa oli vain yksi reflektiivinen keskustelu, siinä käsiteltiin aina useampaa eri teemaa. Kun reflektiivisiä keskusteluja oli useampia, terapeutit saattoivat keskittyä yhdessä reflektiivisessä keskustelussa vain yhteen tai kahteen teemaan kerrallaan.

TAULUKKO 2. Terapeuttien esille tuomat teemat reflektiivisissä keskusteluissa.

	Teemat
Elina ja Lauri	Parisuhteen säännöt, Elinan ja Laurin kokemus ongelmista, hoitoon tuominen (3 teemaa)
Aino ja Juha	Etäisyys-läheisyys, parisuhteen mahdollisuudet, Ainon suhde Juhaan, riidat, hoidon suunnittelu (5 teemaa)
Niina ja Mikko (1)	Niinan ja Mikon erilaiset tavoitteet, Niinan syyllisyys, Niinan ja Mikon suhde, Niinan muuttuminen, Mikon asema, väkivalta, parisuhteen positiivinen puoli (7 teemaa)
Kirsi ja Olavi	”Tolppamaisuuden” uudelleenmäärittely, Kirsin kokemus miehistä, parisuhteen positiivisuus, Kirsin sairauden merkitys, Kirsin terapian vaikutus, Kirsin positiivisuus (6 teemaa)
Irene ja Risto	1. reflektiivinen keskustelu: Irenen juominen, Riston päätöksenteon logiikka; 2. reflektiivinen keskustelu: Irenen muutos, Riston paradoksaalisuus (4 teemaa)
Niina ja Mikko (3)	1. reflektiivinen keskustelu: terapeuttien hämmennys asiakkaiden tilanteesta; 2. reflektiivinen keskustelu: voitto ja häviö parisuhteessa, Niinan katkeruus, Mikon epävarmuus, päätöksenteon vaikeus; 3. reflektiivinen keskustelu: Mikon ”mokien” teon logiikka; 4. reflektiivinen keskustelu: ero (7 teemaa)

Reflektiivisten keskustelujen teemat liittyivät enimmäkseen aikaisempaan keskusteluun. Teemat kumpusivat asiakkaiden puheesta suoraan, melko suoraan, epäsuorasti tai eivät lainkaan. Suoraan asiakkaiden puheesta oli lähtöisin kymmenen teemaa, jotka sijoittuivat kolmeen istuntoon. Näistä teemoista puhuessaan terapeutit viittasivat suoraan asiakkaiden puheeseen ja käyttivät asiakkaiden sanoja ja ilmauksia.

(Aino ja Juha, 1. istunto, rivit 1163-1165, etäisyys-läheisyys)

T1M: =si- jatkunu koko ajan (.) se mi- mä mietin tuota mitä (1) Aino kuvas että kun aina kun Juha lähtee vaikka pelireissulle tai muita niin pitää minuitteja kattoo ja odottaa että millon se tulee takasin nin (1) ni siitä se ikään ku ero ero ero erossa oleminen semmosissa suhteissa sehän on hirveää että sehän on niin[kun]

(Kirsi ja Olavi, 2. istunto, rivit 1283-1289, Kirsin positiivisuus)

T1M: =semmonen asia (.) en tiedä miten mä tämän pukisin sanoiksi mutta [tuo]ta

T2N: [mm]

T1M: se on oikeestaan vähän semmonen henkilökohtainen havainto mitä mä aloin miettiä tästä mitä (1) Kirsi on kertonut ja tuota (.) eräällä lailla tullu semmonen mukava tunne parista jutusta ku hän kerto siitä episodista (1) niistä tyttäristä siellä puhumassa yliopistolla siitä [arvo]sanoista

T2N:

[joo]

T1M: =ja .hhh itselle tuli se tunne siitä (.) tunne siitä .hhh josta hän puhuessaan sitte liikuttu hhh

Melko suoraan terapeuttien teemat liittyivät asiakkaiden puheeseen 11 kertaa. Tällaisia teemoja oli kaikissa aineistoni tapauksissa. Myös nämä teemat liittyivät asiakkaiden puheeseen, mutta eivät olleet siitä niin suoraan luettavissa kuin suorimmin siihen liittyvät teemat. Näistä teemoista puhuessaan terapeutit käyttivät jonkin verran asiakkaiden sanoja ja ilmauksia. Tapauksista Ainon ja Juhan sekä Kirsin ja Olavin istunnoissa reflektiivisen keskustelun teemat liittyivät suorimmin aikaisempaan keskusteluun. Näissä tapauksissa kaikki teemat liittyivät asiakkaiden puheeseen suoraan tai melko suoraan.

Epäsuorasti asiakkaiden puheeseen liittyvissä teemoissa terapeutit eivät käyttäneet lainkaan asiakkaiden omia ilmauksia. Näitä teemoja oli yhteensä kahdeksan, ja ne jakaantuivat neljään istuntoon. Harvimmin terapeuttien käsittelemät teemat eivät liittyneet lainkaan asiakkaiden aikaisempaan puheeseen. Tällaisia teemoja aineistossani oli kolme, ja ne kaikki esiintyivät Niinan ja Mikon kolmannessa istunnossa. Kaiken kaikkiaan terapeutit käsitelivät epäsuorimmin asiakkaiden puheeseen liittyviä teemoja Elinan ja Laurin ensimmäisessä istunnossa, Irenen ja Riston toisessa istunnossa sekä Niinan ja Mikon kolmannessa istunnossa.

Epäsuorasti tai ei lainkaan asiakkaiden puheeseen liittyvät teemat kumpusivat usein terapeuttien omasta tuntumasta liittyen asiakkaiden tilanteeseen. Terapeutit tavallaan lukivat asioita asiakkaiden puheesta rivien välistä ja toivat näitä asioita reflektiivisessä keskustelussa esille. Näin tapahtui esimerkiksi Elinan ja Laurin istunnossa.

(Elina ja Lauri, 1. istunto, rivit 798-806, hoitoon tuominen)

T1M: et jotenki mu- mulle tuli sellanen kuva jossaki vaiheessa et Elina on tuomassa Lauria hoitoon

T2N: joo mä tavo[tan kyl joo joo]

T1M: [ja ja ja ja tuota] (.) toisaalta kuiteski mä nään jotenki et Lauri ei halua oikeen hyväksyä sitä

T2N: joo

T1M: ja ja ja tota taas hän on sit niinku tuomassa [taas ( ) Elinaa hoi]toon

T2N: [Elinaa hoitoon joo]

T1M: ja (1) ja tuota täss on niinku joku sellanen (1) joku sellanen juttu jota joka niinku on jollakin tavalla mukana tässä heiän heidän suhteessaan ja tässä miten he ovat hoitoon hakeutuneet (.) e- enkä mä tiedä kuka se kuka nyt on sitte tulossa hoitoon vai mihinkä ne haluaa apua

Terapeutit myös saattoivat tuoda reflektiivisessä keskustelussa esiin omaa pohdintaansa ja tulkintaansa liittyen asiakkaiden tilanteeseen, mikä käy ilmi seuraavasta otteesta. Tuolloin oma tulkinta perustui asiakkaista saatuun tietoon, muttei liittynyt suoraan heidän puheisiinsa.

(Niina ja Mikko, 3. istunto, rivit 604-606, Niinan katkeruus)

T2N: [mm] (2) ja ja mulla tuli tost ehkä samaa asiaan jotenki liittyen että .hhh et miten paljon niinku Niinan itkussa ja siin pahassa olossa on sitä että .hhh et hän on jotenki loukkaantunu ja pettyyny siitä että Mikolle näyttää olevan helpompaa ehkä se lähteminen

Lisäksi epäsuorasti tai ei lainkaan asiakkaiden puheisiin liittyvien teemojen avulla saatettiin tarjota uusi näkökulma asiakkaiden tilanteeseen.

(Niina ja Mikko, 3. istunto, rivit 983-985, ero)

T1M: mut ehkä täss on just myöskin se että saako et saako tässä tilanteessa ajatella että (1) että tuota ero olisi niinkun hyvä vaih[toehto]

T2N: [mmm] mm

Aina terapeuttien esille nostamat teemat eivät kuitenkaan kummunneet pelkästään asiakkaiden puheesta tai terapeuttien omasta pohdinnasta. Kolmessa tapauksessa yksi teemoista oli lähtöisin jossakin määrin asiakkaiden nonverbaliikasta, esimerkiksi Niinan ja Mikon tapauksessa asiakkaan katseesta.

(Niina ja Mikko, 1. istunto, rivit 898-901, Niinan ja Mikon suhde)

T1M: mut sitten taas niinku (1) Mikon kohalla oli vä- mä kiinnitin huomiota siihen että hän (.) koko ajan katsoo Niinaa

T2N: mmm (.) [mmm]

T1M: [((nauraa))] ja että hän niinku vähän sillei niinkun hymyilee sillei niinku semmonen ku hymyillään kun katotaan jotain (2) kohdetta josta ei oo ihan varma että mitä sieltä tu[lee]

Asiakkaiden aikaisempaan puheeseen liittymisen lisäksi reflektiivisen keskustelun teemojen käsittelyä erotteli sen mielikuvituksellisuus ja terapeuttien oma pohdinta. Näiden seikkojen suhteen ei ollut eroa siinä, kuinka paljon teemat liittyivät asiakkaiden puheeseen. Vaikka epäsuorasti tai ei lainkaan asiakkaiden puheeseen liittyvät teemat olivat luonnollisesti aina mielikuvituksellisia ja terapeuttien omaan pohdintaan perustuvia, omaa pohdintaa esiintyi paljon myös suoraan asiakkaiden puheeseen liittyvissä teemoissa. Terapeuttien omaa pohdintaa esiintyi kaikissa tapauksissa, mutta sen määrä vaihteli. Vähiten terapeutit toivat omaa mielikuvitustaan esille Elinan ja Laurin istunnon reflektiivisessä keskustelussa. Eniten pohdintaa esiintyi Ainon ja Juhan, Kirsin ja Olavin, Irenen ja Riston sekä Niinan ja Mikon (3. istunto) istuntojen reflektiivisissä keskusteluissa, joissa terapeuttien omaa pohdintaa liittyi jossakin määrin jokaiseen käsiteltyyn teemaan. Terapeuttien oma pohdinta näkyy seuraavassa Niinan ja Mikon istunnosta poimitusta otteesta.

(Niina ja Mikko, 3. istunto, rivit 751-768, Mikon ”mokien” teon logiikka)

T1M: mutta sitten niitä mokia öö ikäänkun tuli ((nauraa))
 T2N: mm mm
 T1M: ja ja mä aattelen et siinä täytyy olla joku logiikka et miks siinä tuli=ehkä se on just tämä että niinkun näyttää että (1) et ei tää ny kuitenkaa niin helppoa [oo]
 T2N: [niin] niin et sit jotenki pääsee tasoihin si[tä kautta]
 T1M: [niin]
 T2N: =et Niina ilmaisee niinku tunteillaan [sit]
 T1M: [niin]
 T2N: =ehkä suoremmin mut sitte
 (1)
 T1M: et vaikka se ois ollu siistimpää
 T2N: =mm
 T1M: =se lähteminen ilman näitä (.) mokia vai mitä ne [nyt]
 T2N: [mm]
 T1M: =sitte onkaan niin tuota se (1) se ei ois tavallaan antanu sitä niinkun ikäänkun .hhh miten mä sanosin niinku arvoa sille että ei tästä niin vaan lähdetä
 T2N: =mmm [mmm mmm]
 T1M: [joku tämmö]nen ilmiö (ikäänkun on)

Eri teemoista puhumiseen liittyi aineistossani metaforien käyttö. Terapeutit käyttivät reflektiivisissä keskusteluissa metaforia kolmessa tapauksessa. Metaforat tulivat joko asiakkaan puheesta tai olivat terapeutin itsensä keksimiä, kuten seuraavassa esimerkissä.

(Niina ja Mikko, 1. istunto, rivit 983-988)

T1M: [öö semmonen nii nii se on niinku taipumus on] että (1) ja ja et tota et varsinkii jos on sitä niinku sitte kumminkii kantaa mukanaan
 T2N: =mmm
 T1M: =niinku semmosta
 T2N: =mmm
 T1M: =syyllisyyden riippakiveä

Asiakkaiden metaforia käyttämällä terapeutti liitti reflektiivistä keskustelua suoraan asiakkaiden puheeseen.

(Kirsi ja Olavi, 2. istunto, rivit 1110-1111)

T2N: joo mää rupesin ite tossa miettimään ku Kirsi puhu jotenki tosta että tai kuvaili jotenki et Olavi on ollu niinku semmonen tolppa

Metaforia käytettiin tapana ilmaista jokin asia uudella tavalla. Näin metaforien käyttö palveli eri näkökulmien esilletuomista. Parhaimmillaan terapeutit toivat uutta näkökulmaa esille kehitellessään metaforia. Näin tapahtui Kirsin ja Olavin istunnossa, jossa terapeutit kehittivät ”masennuksen kivi” -metaforaa ja päätyivät puhumaan ”kivestä, jossa on reikiä”, millä terapeutti ilmaisi asiakkaan elämän positiivisia puolia masennuksen lisäksi.

3.3. Reflektiivisten keskustelujen vuorovaikutukselliset piirteet

3.3.1. Terapeuttien aktiivisuus

Tarkastelin aineistossani terapeuttien aktiivisuutta sekä reflektiivisen keskustelun aikana että sen ulkopuolella. Kaikissa istunnoissa nuorempi, kokemattomampi ja kouluttautumattomampi terapeutti oli passiivisempi terapeutti koko istuntoa tarkasteltaessa. Passiivisempi terapeutti saattoi olla joko hyvin passiivinen tai hieman aktiivinen, mutta hän oli kaikissa istunnoissa puheenvuorojen määrässä mitattuna selvästi aktiivisempaa terapeuttia hiljaisempi osapuoli. Yhteensä passiivisemmat terapeutit käyttivät puheenvuoroja istunnoissa (reflektiiviset keskustelut pois lukien) 27-146 ja aktiivisemmat terapeutit 104-351. Passiivisemmalla terapeutilla oli myös selvästi aktiivisempaa terapeuttia vähemmän asiapuheenvuoroja. Passiivisempien terapeuttien asiapuheenvuorot vaihtelivat välillä 9-39, aktiivisempien terapeuttien vastaava luku oli 64-135. Myötäilypuheenvuoroja passiivisemmilla terapeuteilla oli 3-120 ja aktiivisemmilla 30-264.

Reflektiivisissä keskusteluissa terapeutit olivat tasavertaisempia kuin muussa keskustelussa. Reflektiivisessä keskustelussa terapeutit keskustelevat keskenään, joten heillä on yhtä paljon puheenvuoroja, joita he käyttävät vuorotellen. Erot aktiivisuudessa tulevat kuitenkin selvästi esiin asia- ja myötäilypuheenvuoroja tarkasteltaessa. Reflektiivisissä keskusteluissa muussa keskustelussa passiivisempien terapeuttien asiapuheenvuorot vaihtelivat välillä 2-48 ja aktiivisempien välillä 16-77, kun istunnon kaikki reflektiivinen puhe lasketaan yhteen. Vastaavat luvut myötäilypuheenvuoroissa olivat passiivisemmilla terapeuteilla 10-62 ja aktiivisemmilla 1-35. Muussa keskustelussa passiivisemmat terapeutit olivat siis usein myös reflektiivisessä keskustelussa passiivisempia käyttämällä enemmän myötäily- kuin asiapuheenvuoroja. Kahdessa istunnossa terapeuttien voidaan sanoa olleen yhtä aktiivisia reflektiivisissä keskusteluissa, joissa muutoin passiivisempi terapeutti jopa ohitti aktiivisemmän terapeutin asiapuheenvuorojen määrässä. Näissä reflektiivisissä keskusteluissa korostui terapeuttien tasavertaisuus. Kaikki passiivisemmat terapeutit aktivoituvat kuitenkin reflektiivisessä keskustelussa edes jonkin verran.

Terapeuttien tasavertaisuus on reflektiivisessä keskustelussa tärkeää, jotta molempien terapeuttien näkökulmat pääsevät esille. Reflektiivisen työryhmän tarkoitushan on eri näkökulmien dialogi (Katz, 1990), joka ei toteudu, jos vain toinen terapeutti on aktiivinen toisen myötäillessä taustalla. Aineistossani tällainen tilanne oli yhdessä istunnossa, jossa passiivisempi terapeutti käytti reflektiivisessä keskustelussa vain kaksi asiapuheenvuoroa verrattuna toisen terapeutin 16:een asiapuheenvuoroon. Toisen terapeutin passiivisuudesta huolimatta reflektiivinen keskustelu voi

kuitenkin olla kestoiltaan pitkä ja teemarikas, jos aktiivisemmalla terapeutilla on useita reflektioita esitettävänä. Näin tapahtui aineistossani kolmessa istunnossa.

3.3.2. Dialogisuus

Yksi mielenkiintoni kohde aineistossani oli se, kuinka dialogista terapeuttien keskustelu on reflektiivisessä keskustelussa. Dialogisuudella tarkoitan erilaisia asioita. Tiivistettynä tarkastelin sitä, millaista vuoropuhelua terapeuttien välillä reflektiivisessä keskustelussa syntyy. Lähemmin kiinnitin huomiota siihen, keskustelivatko terapeutit yhdessä eri aiheista, vai myötäilikö toinen terapeuteista toisen johtaessa keskustelua. Lisäksi kiinnitin huomiota siihen, kuinka aiheesta toiseen siirtyminen reflektiivisessä keskustelussa tapahtui.

Dialogisuus oli aineistossani jonkin verran yhteydessä terapeuttien aktiivisuuteen. Jos toinen terapeuteista oli hyvin passiivinen käyttäen pääosin myötäilypuheenvuoroja, ei dialogia luonnollisesti syntynyt. Toisaalta terapeuttien tasavertainen keskustelukaan ei välttämättä tarkoittanut dialogisuutta, sillä terapeutit saattoivat vuorotellen johtaa keskustelua ja puhua omista ajatuksistaan toisen myötäillessä. Tällöin terapeuttien aktiivisuus saattoi olla yhtä korkeaa, mutta dialogia ei silti syntynyt. Aineistossani yhdessä istunnossa dialogia ei syntynyt reflektiivisessä keskustelussa lainkaan, kolmessa sitä syntyi jonkin verran ja kahdessa paljon. Tapauksessa, jossa dialogia ei esiintynyt lainkaan, toinen terapeuteista oli hyvin passiivinen. Kahdessa tapauksessa, joissa dialogia oli jonkin verran, toinen terapeuteista oli myös selvästi passiivisempi. Yhdessä tapauksessa terapeutit olivat tasavertaisia, mutta enemmän dialogin puuttuminen johtui edellä mainitsemastani vuoroittaisesta keskustelun johtamisesta. Kahdessa hyvin dialogisessa tapauksessa terapeutit olivat joko täysin tasavertaisia tai lähes tasavertaisia. Näissä istunnoissa dialogia syntyi eri teemoista, teemat vaihtuivat sujuvasti sekä välillä palattiin myös aiempiin teemoihin ja teemoja yhdisteltiin. Toisessa tapauksessa terapeutit myös välillä jatkoivat toistensa puhetta, mikä näkyy seuraavassa aineisto-otteessa.

(Niina ja Mikko, 1. istunto, rivit 1013-1031)

T1M: joo mut sit mä tietysti olin kyllä niinku vähä huolissani siitä että tota että ihan niinku tilanteesta tässä ja nyt että (1) että onko se semmonen että (3) siis ihan tää väkivalta

T2N: joo joo (1) ja

T1M: =onko se hanskassa vai eikö se [ole]

T2N: [ai]van ja mä mietin just et kuka siinä oikeestaan niinku on sitten

(.) pelkää ehkä eniten tai kuka kokee [sem]mosta

T1M: [mmm]

T2N: =olevansa jotenkin (.) uhattu niis tilanteis ehkä sitte

T1M: =joo ja onko tarpe[en niinku]

T2N: [enemmän]
 T1M: =onko tarpeen niinku tehdä jo[tain]
 T2N: [mm]
 T1M: toimia
 T2N: =mmm
 T1M: turvatoimia [niinku]
 T2N: [mmm] (1) et pystyykö niihin esimes keskenään sitte sopimaan jotain tämmösiä että
 tois- toisen on mahdollista läh[tee]
 T1M: [mm]
 T2N: =pois et sitä ei koeta pakenemi[seks]

Reflektiivisen työryhmän jäsenten keskustelun on tarkoitus olla toisilleen suuntautuvaa (Janowsky ym., 1995). Aineistossani terapeutit kääntyivätkin keskustellessaan toisiaan kohti ja kohdistivat sanansa toisilleen. Ainoa poikkeus oli Niinan ja Mikon kolmannessa istunnossa, jossa terapeutti puhui asiakkaista kaksi kertaa yksikön/monikon 2. persoonassa reflektiivisen keskustelun aikana 3. persoonamuodon käyttämisen sijasta. Terapeutti saattoi käyttää tätä tekniikkaa halutessaan erityisesti painottaen sanomisiaan.

(Niina ja Mikko, 3. istunto, rivit 770-773)

T1M: en tiedä tää tää on vaikee tavoittaa mutta (.) .hhh et mä en usko että ne on ollu niinkun niinku et vaikka sä ((viittaa Mikkoon)) sanot että niinku ne vaan tapahtu ja tietysti ne vaan tapahtu se kai varmaankin kuuluu myöskin tän asian luontee[seen]
 T2N: [mmm]
 T1M: .hhh että ne etteikö ne ois niinku palvellut ikäänkun jotakin

3.3.3. Eri näkökulmat teemoista

Reflektiivisen keskustelun tarkoitus on tuoda esille erilaisia näkökulmia (Katz, 1990). Aineistossani terapeuttien reflektiivisissä keskusteluissa esille tuomista teemoista syntyi vaihtelevasti sellaista keskustelua, jossa molemmat terapeutit toivat esille omia erilaisia näkemyksiään. Eri näkökulmien esilletuonti liittyi luonnollisesti terapeuttien aktiivisuuteen ja heidän keskustelunsa dialogisuuteen reflektiivisen keskustelun aikana. Keskustelun ollessa hyvin dialogista tuli esille enemmän eri näkökulmia teemoihin, kuin jos se ei ollut dialogista. Seuraavassa esimerkissä T2 tuo esille toisen näkökulman asiakkaiden riitelyyn.

(Aino ja Juha, 1. istunto, rivit 1230-1264)

T1M: .hhh tuota (.) sit on toinenki ykski jut- tää on vähän eri tai eh- ehkä samaakin mut mut että tietysti se on vähän (.) ehkä (1) paradoksaalistaki tai traagistakin sanoa mut mut mut että kyllähän se (1) mitä Aino ja Juha kuvaa edelleen että on niin kiihkeitä riitoja kertoo myös semmosesta hirveästä tunnevoimavarasta mikä on olemassa
 T2N: mmm
 (1)

T1M: tai ei hi- hirveästä vaan siis semmosesta että on todella niin intohimoinen suhde että et sehän on
(1)
T2N: mmm
T1M: et se se kai ne tuottaa myös sit semmosia riitoja (.) semmosia intensiivisiä ja
(.)
T2N: mmm
T1M: kokoajan jatkuvia riitoja vaikka kaksikymmentä vuotta on yhdessä
(.)
T2N: mut onkse riita riitelyki tavallaan sitä etäisyyden niinkun yrityksen ottamista sillä tavalla että minä olen nyt eri mieltä tästä asiasta [että en]
T1M: [joo joo]
T2N: =olekaan sinun kanssasi samaa mieltä jos ollaan samaa mieltä sillohan ollaan niinkun yhtä ja .
hhh sa[maa]

Tapauksessa, jossa dialogia ei syntynyt lainkaan, eivät esille päässeet kuin toisen terapeutin näkemykset. Tällöin ei tietenkään eri näkökulmia esiintynyt. Parhaimmillaan eri terapeutit toivat eri näkökulmia esiin kahdesta reflektiivisen keskustelun teemasta. Näin tapahtui kolmessa tapauksessa, joista kahdessa dialogia oli paljon ja yhdessä jonkin verran. Muissa tapauksissa eri näkökulmia tuotiin esiin yhdestä teemasta tai ei ollenkaan.

Kaiken kaikkiaan eri näkökulmien esilletuonti oli vähäistä. Vaikka teemoja saattoi reflektiivisessä keskustelussa olla jopa seitsemän, eri näkökulmia tuotiin esiin vain korkeintaan kahdesta teemasta. Näin tapahtui myös keskusteluissa, jotka olivat hyvin dialogisia. Yleisesti ottaen reflektiivisen työryhmän työskentelyssä tärkeämmäksi näytti nousevan monien eri teemojen kuin eri näkökulmien teemoista esilletuonti. Vaikka eri näkökulmia ei tuotukaan paljon esille, useimmat reflektiiviset keskustelut olivat kuitenkin sisällöltään rikkaita, ja niissä tuotiin esiin uusia näkökulmia asiakkaiden ajatteluun ja käsityksiin verrattuna. Terapeutit saattoivat myös yksin tuoda esille eri näkökulmia samasta teemasta, kuten seuraava puheenvuoro osoittaa.

(Irene ja Risto, 2. istunto, rivit 216-226)

T1M: mites sä (1) Juha ajattelet siitä tota (1) mulle tuli hhh mul on pari ajatusta (1) mielessä tässä (1) yks oli se josta me mai- pikkusen puhuttiin tossa ennen kun (1) kun Risto ja Irene tuli ja (.) mietittiin sitä (1) miksi Irene juo tässä yhteydessä niin tota .hhh (2) niin niin mulle tuli niinku nyt mieleen et niinku kaks asiaa että toinen se mistä me silloin puhuttiin et se toisaalta (.) se juominen (.) todennäköisesti toimii tämmösenä niinku ahdistusta lieventävänä asiana että se se ahdistunut olo (.) ikäänkun poistuu kun on (1) vähän humalassa .hhh mutta nyt tässä tuli mieleen niinku toinen puoli kans että se (.) voi olla myöskin sitä että se antaa mahdollisuuden niinkun näyttää sitä niinkun raivoavaa lapsellista (1) todella loukattua puolta itsestään (1) Ristolle ja joko niinku sitten (.) joko tarkoituksella tai ilman tarkoitusta niinkun (1) ilmeisesti kuitenkin aikaansaa niinku Ristossa niinku semmosen toisaalta niinku semmosen niinku suuren syllisyyden
T2M: mm
T1M: ja sitten toisaalta niinku semmosen halun (.) yksinkertaisesti vaan niinku paeta (1) tilanteesta pois

3.3.4. Terapeuttien erimielisyydet

Terapeutit eivät olleet aineistossani juurikaan avoimesti eri mieltä keskenään, vaan reflektiivinen keskustelu oli kaikissa tapauksissa hyvin samanmielistä. Kolmessa istunnossa ei reflektiivisissä keskusteluissa ollut nähtävissä lainkaan erimielisyyttä terapeuttien välillä. Kolmessa istunnossa terapeuttien välillä oli pientä erimielisyyttä. Tällaista erimielisyyttä esiintyi yhteensä neljä kertaa, ja se sai keskustelussa eri muotoja. Seuraavassa esimerkissä T2 ilmaisee aluksi erimielisyytensä, mutta päätyy samanmielisyyteen T1:n kanssa.

(Irene ja Risto, 2. istunto, rivit 768-782)

T1M: ja minusta tuntuu että tässä suhteessa on niinkun ainakin Irenen kohdalla tapahtunu selvä muutos
 T2M: mm
 T1M: mi- mikä vaikutelma sulla on
 T2M: =ky- kyllä mulla niinku (1) on on niinku on niinku kysymys mielessä että millon (.) tai millon vois olla sitten ai[kaa]
 T1M: [niin]
 T2M: =mutta että .hhh sekin voi olla liian aikainen kysymys täs[sä]
 T1M: [mm]
 T2M: =vielä että [sen]
 T1M: [mm]
 T2M: =täytyy vielä
 T1M: mm
 T2M: .hhh aika sen näyttää sitten (.) mutta kyllä tää niinku mää huomaan sen saman että tuota [niin]
 T1M: [mm]
 T2M: =jotakin jotakin tässä on niinku (.) siinä suhteessa liikahtanu

Toinen terapeutti saattoi myös ilmaista erimielisyyttään palauttaakseen toisen terapeutin keskustelussa oikeille urille. Näin tapahtui Kirsin ja Olavin tapauksessa, jossa T1 ilmaisi erimielisyytensä T2:n liian ylitsevuotavalle parisuhteen positiivisuudesta puhumiselle.

(Kirsi ja Olavi, 2. istunto, rivit 1201-1220)

T2N: [joo joo (.) toisaalta] ni must tuntuu et he kyl hirveen niinku hyvin ainaki niinku näis keskusteluis must tuntuu et osaa ilmaista itseään sil[lä]
 T1M: [jo]o
 T2N: =tavalla et toinen kuitenkin niinku tavottaa .hhh mut myös sen lisäksi et siin on joku semmonen niinkun .hhh semmonen syvä syvä [öh]
 T1M: [jo]o
 T2N: vesi niinku siellä alla joka niinku ilman sanoja toimii että semmonen niinku joku lämmin tai semmonen vah[va]
 T1M: [mm]
 T2N: =side
 T1M: .hhh tietysti on vaikea kuvitella että koskaan voikaan tulla täysin [ku- kuulluksi et kyllähän si]tä
 T2N: [mmm nii nii]
 T1M: =aina on semmonen semmonen niinku (.) kamppailu tai
 T2N: =nii ohimenemi[sen että sanomat menee nii näin]
 T1M: [pyrkimys nii nii joo että] kun (.) tietysti on sen takia että tapahtuu niin valta[van]
 T2N: [mm]

T1M: =paljon
 T2N: =mm
 (1)
 T1M: avioliitossa ja elä[mässä ylipään]säkin
 T2N: [mm (.) mmm]

Terapeutti saattoi myös tarkentaa toisen terapeutin näkemyksiä hieman erimieliseen sävyyn. Näihin tarkennuksiin toinen terapeutti vastasi puolustelemaan sävyyn.

(Aino ja Juha, 1. istunto, rivit 1134-1141)

T1M: nytkö sä tarkotat että Juha ja Aino on nyt aikuistunut vai tota ((naurahtaa))
 T2N: ei kun mä sanoin että jossakin vaiheessa se tulee joka tapauksessa eteen se semmonen tilanne että lähteä tavallaan niinku ottamaan niinkun
 T1M: varmaan
 T2N: etäisyyttä siitä niinkun semmosesta tiukasta .hhh
 T1M: njoo
 T2N: =tiukasta tota niin (2) läheisyydestä
 T1M: joo

Terapeuttien erimielisyyksiä oli reflektiivisissä keskusteluissa siis vähän, eivätkä erimielisyydet olleet voimakkaita. Terapeutit päätyivät aina samanmielisyyteen, eivätkä erimielisyydet jääneet elämään keskusteluissa. Erimielisyyden ilmaisut palvelivat yleensä jotakin tarkoitusta. Erimielisyyksiä kuitenkin saatettiin myös painaa taka-alalle, koska niiden ilmaisuja oli aineistossani niin vähän.

3.3.5. Pehmennykset ja asiantuntijuuden poisrakentaminen

Reflektiivisen keskustelun ominaispiirteitä ovat terapeuttien tasavertaisuus asiakkaiden kanssa (Andersen, 1987) ja spekulatiivisuus (Andersen, 1990, 1995). Aineistossani nämä piirteet näkyivät tavassa, jolla terapeutit pehmensivät sanomisiaan ja rakensivat pois asiantuntijuuttaan. Mitään ei haluttu sanoa liian vahvasti. Kaikissa reflektiivisissä keskusteluissa terapeutit käyttivät pehmentäviä sanoja joko jonkin verran tai runsaasti. Tällaisia sanoja olivat esimerkiksi toistuvat ”niinku”, ”jotenki”, ”tota” ja ”tavallaan”. Näiden sanojen runsas käyttö yhdenkin puheenvuoron sisällä näkyy seuraavassa otteessa.

(Aino ja Juha, 1. istunto, rivit 1301-1303)

T2N: =että että se mitä he ovat niinkun siellä käyneet ja saaneet siitä sen hyödyn mitä siin on mut ettei nyt niinku samalla tavalla lähettäs käymään uudestaan nii .hhh ehkä olis jotenki tärkeitä niinku asettaa näitä tavoitteita ihan selkeesti .hhh selkeesti jotenkin että että jos nyt jatketaan tästä (.) nin

Erityisen paljon terapeutit käyttivät pehmentäviä sanoja puhuessaan asiakkaille sensitiivisistä asioista.

(Niina ja Mikko, 1. istunto, rivit 1013-1014)

T1M: joo mut sit mä tietysti olin kyllä niinku vähä huolissani siitä että tota että ihan niinku tilanteesta tässä ja nyt että (1) että onko se semmonen että (3) siis ihan tää väkivalta

Lisäksi eri istunnoissa oli nähtävissä erilaisia puhetta pehmentäviä ja asiantuntijuutta poisrakentavia tekniikoita. Yleisin näistä oli tapa, jolla terapeutti korosti jonkin asian olevan nimenomaan hänen oma mielipiteensä. Tätä tapahtui viidessä istunnossa.

(Elina ja Lauri, 1. istunto, rivit 770-773)

T2N: tavallaan siis mulle tulee (1) no semmonen niinku idea et tavallaan (.) et tää keskustelu ei=tässä tavallaan keskustellaan niist säännöistä et mitä nyt (.) tähän avioliittoon et millä säännöil pelataa ja ne tuntuu olevan (1) aika erilaiset ne säännöt tai toiveet niist säännöistä ni Laurilla ja Elinalla (.) ainakin mun (.) mielessäni ni se on se ongelma mikä mull tulee täst mielee

Naurua tai naurahtelua käytettiin pehmennyskeinona neljässä istunnossa. Myös huumorin käyttö toimi yhtenä pehmennyskeinona.

(Niina ja Mikko, 1. istunto, rivit 846-850)

T1M: =kaikessa rauhassa teidän ei tarvitse (1) niinku sinä aikana ottaa mitään kantaa siihen voitte sitten myöhemmin (1) kun me olemme lopettaneet niin sanoa mitä te siitä ajattelitte mutta tota me yritettäis niinku tällä tavalla selvittää oma oma ((naurahtaa))

?: mmm

T1M: =päämme et mitä me ollaan tässä kuultu ja (.) mikä on jääny päällimmäisenä onks sulla

(Niina ja Mikko, 1. istunto, rivit 900-901)

T1M: [[((nauraa))] ja että hän niinku vähän sillei niinkun hymyilee sillei niinku semmonen ku hymyillään kun katotaan jotain (2) kohdetta josta ei oo ihan varma että mitä sieltä tu[lee]

Terapeutit asettuivat ei-asiantuntijan positioon tuomalla esiin ymmärtämättömyyttään ja pyytämällä asiakkailta selvennystä tilanteeseen, kuten seuraavissa otteissa tapahtuu. Tällä tavalla asiakkaille ilmaistiin heidän oma asiantuntijuutensa elämänsä suhteen.

(Niina ja Mikko, 3. istunto, rivit 417-421)

T2N: [nii että nii nii (.) nii] että jotenkii se (.) mulle ei niinku oikeestaan se oikeen nyt aukee ja jotenkii [että]

T1M: [mm]

(1)

T2N: jää jotenki semmonen että mitä mitä ihmettä

(Niina ja Mikko, 3. istunto, rivi 443)

T1M: ( ) ((naurahtaa)) valaiskaa meidät ((nauraa)) ((naurua taustalla))

Koska asiakkaat nähdään oman elämänsä asiantuntijoina, välttivät terapeutit aineistossani omien kannanottojensa ilmaisemista asiakkaiden tilanteeseen. Ainoastaan yhdessä tapauksessa terapeutit asettuivat asiakkaiden toisistaan irtaantumisen kannalle. Tässä tapauksessa kyseessä oli kuitenkin jo pariskunnan kolmas istunto, ja terapeutit olivat ilmeisesti tulkinneet tilanteen siten, että ero olisi asiakkaiden kannalta parempi ratkaisu.

(Niina ja Mikko, 3. istunto, rivit 983-985)

T1M: mut ehkä tässä on just myöskin se että saako et saako tässä tilanteessa ajatella että (1) että tuota ero olisi niinkun hyvä vaih[toehto]
T2N: [mmm] mm

Spekulatiivisuus vaihteli määrältään eri istunnoissa. Joissakin istunnoissa sitä ei ollut lainkaan ja joissakin enemmän. Spekulaatiivisuudella terapeutit toivat esille eri näkökulmia ja mahdollistivat useiden rinnakkaisten näkökulmien olemassaolon. Spekulaatiivisuus ilmeni terapeuttien puheenvuoroissa esimerkiksi erilaisten näkökulmien ehdottamisessa kysymyksen muodossa. Tällaista keinoa terapeutit käyttivät varsinkin tuodessaan esiin vahvasti omaan pohdintaansa liittyviä näkemyksiään, kuten seuraavissa esimerkeissä.

(Aino ja Juha, 1. istunto, rivit 1169-1170)

T2N: tuleeks siinä tavallaan sit se toisen menettämisen pelko heti kun toinen tavallaan häviää siitä niinku omasta läheisyydestä et se ku ottaa etäisyyttä vä[hän nin]

(Niina ja Mikko, 3. istunto, rivit 262-267)

T2N: =mmm mmm (2) ja sitte mä mietin sitä et miten (.) miten varma sitten Mikko itse on niinku siitä halustaan [sit lähteä että]

3.3.6. Positiivinen konnotaatio

Yksi reflektiivisen keskustelun pääpiirteistä on keskustelun positiivisuus (Andersen, 1990, 1992; Davidson ym., 1988). Tarkastelin aineistossani positiivisen konnotaation käyttöä terapeuttien puheessa reflektiivisissä keskusteluissa. Kahdessa istunnossa ei ollut tunnistettavaa positiivista

konnotaatiota. Lopuissa neljässä istunnossa käytettiin positiivista konnotaatiota yhdestä muutamaaan kertaan. Terapeuttien positiivisen konnotaation käyttö saattoi perustua asiakkaiden puheisiin, kuten seuraavassa otteessa.

(Aino ja Juha, 1. istunto, rivit 1153-1161)

T1M: joo (.) semmonen mielikuva mullekkii tuli että kyllähän Juhan ja Ainon suhde on ollu aivan (.) .
 hhh aivan erityisen läheinen [ja ja]
 T2N: [mmm]
 T1M: =ja kiinteä [että]
 T2N: [mmm]
 T1M: =ku joku sanoo että sydämetki lyö yhteen tahtiin nin .hhh että se oo ollukkaan sitä vaan sen aikaa
 ku on rakastunu vaan että se [on]
 T2N: [mmm]
 T1M: =sitte jatkunu [jatku]nu

Toisaalta positiivinen konnotaatio saattoi kummuta enemmän terapeuttien omasta tuntumasta tai pohdinnasta. Tuolloin sillä saattoi olla uuden näkökulman johonkin asiaan tarjoava funktio.

(Kirsi ja Olavi, 2. istunto, rivit 1289-1299)

T1M: =ja .hhh itselle tuli se tunne siitä (.) tunne siitä .hhh josta hän puhuessaan sitte liikutu hhh
 T2N: mmm
 T1M: niinku se oli semmonen positiivinen
 T2N: =mm
 T1M: =minun korvissa se kuulosti semmo[sel]ta
 T2N: [mm]
 T1M: =positiiviselta asialta että nyt minulla on niin paljon kokemusta että nyt ois tieteel[lek]kin
 T2N: [joo]
 T1M: .hhh annettavaa ja se tuli jossain toisessakin mielessä että (.) toisaalta mukava että kun tuntee posi
 [tii]visia
 T2N:[mm]
 T1M: =asioita ne liikuttaa

3.4. Reflektiivisten keskustelujen vaikutus asiakkaiden puheeseen

3.4.1. Asiakkaiden reflektiot

Terapeuttien reflektiivisen keskustelun jälkeen asiakkaat yleensä reflektoivat keskustelua. Tähän ohjattiin pariskuntien ensimmäisissä istunnoissa, joissa terapeutit kysyivät asiakkaiden reflektioita reflektiivisen keskustelunsa päätteeksi. Terapeutit saattoivat myös pyytää asiakkaita reflektoimaan myöhemmin reflektiivisen keskustelun päätyttyä.

(Niina ja Mikko, 1. istunto, rivit 1152- 1159)

T1M: mitäs sää ajattelet Niina siitä kun tota minä se taisin sanoa tossa meidän keskustelussa että näyttää siltä että niinku Mikolle (.) olis (1) jotenkii tärkeetä se et asiat jatkuis niinku ne on ollut

T2N: mmm

N: joo

(1)

T1M: ooksä samaa mieltä vai ootko on- onko (1) siis hänkin on siinä iässä jollon ihmiset ((nauraa)) usein niinku rupee niinku (.) miettimään jotain (.) voisko jotakin olla vielä elämässä mutta onkohan se niin että hänellä ei ole sitä tarvetta niinku sulla on ku (mä ajattelin) pitäs avata joku uus (.) sarka

Kahdessa kerrassa kymmenestä asiakkaat eivät reflektoineet lainkaan terapeuttien keskustelua. Muut kerrat vaihtelivat reflektioiden määrässä. Asiakkaiden reflektiot olivat suppeita tai laajempia. Viisi kertaa reflektointiin osallistuivat molemmat asiakkaat. Kolmen reflektiivisen keskustelun jälkeen vain pariskunnan naisosapuoli reflektoi. Näissä tapauksissa naisasiakas oli muutenkin ollut aktiivisempi koko istunnon ajan. Terapeutit saattoivat myös erikseen pyytää toistakin asiakasta refleктоimaan.

(Kirsi ja Olavi, 2. istunto, rivi 1395)

T1M: oliko sulla Olavi jostain näistä meidän kommentteihin tai [muuta mistä]

Reflektiivisen keskustelun jälkeen asiakkaat esittivät ajatuksiaan korkeintaan kahdesta terapeuttien esille tuomasta teemasta. Useampia teemoja ei refleктоitu. Varsinkin pitkien reflektiivisten keskustelujen ollessa kyseessä jäi asiakkailta usein monta teemaa käsittelemättä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteivätkö teemat olisi voineet jäädä elämään asiakkaiden mieliin. Mahdollisesti asiakkaiden on kuitenkin vaikea muistaa ja käsitellä mielessään useita teemoja kerrallaan, eikä näin ollen keskustelua useammista teemoista heti reflektiivisen keskustelun jälkeen synny.

Reflektioiden määrän lisäksi kiinnitin huomiota myös asiakkaiden reflektioiden laatuun. Asiakkaat saattoivat refleктоida terapeuttien reflektionia pinnallisemmin vain keskustelemalla terapeuttien esille nostamista aiheista tai syvällisemmin pohdiskelemalla niitä. Pinnallisemmassa reflektionissa asiakas saattoi esimerkiksi vain sivuta terapeuttien reflektionia ja jatkaa sitten puhettaan haluamaansa suuntaan. Syvällisempään pohdintaan liittyi enemmän asiakkaiden omien ajatusten ja tunteiden yhdistämistä reflektioniin. Asiakkaiden syvällisempi pohdinta johti myös oivalluksiin ja uusien näkökulmien omaksumiseen, mikä näkyy seuraavassa aineisto-otteesta, jossa Kirsi pohtii terapeuttien esille tuomaa mahdollisuutta terapian haitallisestakin vaikutuksesta.

(Kirsi ja Olavi, 2. istunto, rivit 1349-1361)

K: mutta että tuo on sellanen asia (1) tuo mitä sää sanoit taas sit siitä asian paisumisesta (2) niin (1) niin se oli k- aika kiinnostava ajatus että (2) että tavallaan niinku mä aattelin että (2) tätä mä oon miettiny että m- mu- mä oon ollu monenlaisessa (.) terapiassa monenlaista ohjausta saanu että .hhh että niillä niinku ihmistä voidaan myös (1) viedä väärään suuntaan

(.)

T1M: mm

(1)

K: tavallaan voi saada myös väärää opastusta

T1M: mmm

T2N: mm

K: että (2) emmä osaa sanoa onko mulle käyny niin [vai]

T1M: [joo]

K: =mitä mutta tota että (.) kyllä mä pidän sitä hyvin mahdollisena

Seuraavassa otteessa Elina puolestaan pohdiskelee omakohtaisesti terapeuttien kysymystä siitä, kuka on Elinan ja Laurin tapauksessa tuomassa ketäkin hoitoon.

(Elina ja Lauri, 1. istunto, rivit 821-828)

E: mut musta tuntuu että (1) et varmaan (2) koska mä (.) mietin tätä hoitoon hakeutumista ja esitin Laurille nää vaihtoehdot (.) niin (2) lähinnä varmaan minä olin tulossa meidän avioliiton kanssa hoitoon (.) et en tiiä tarkotinko mä nyt sitte tietenki silloin ajattelin että jos (1) ois ollu jotain tekemistä Laurin lapsuuden kanssa nii silloin lähinnä (jotain että) oltas mietitty niitä tai et Lauri olis (1) saanu apua miettiny purkanu sitä hommaa niinku ja saanu tukea sitte siihen (1) mut kyllä tietenki lähinnä meiän minä olin ehkä tuomassa meidän avioliittoa jonka mä haluan ite pelastaa (.) sitä mä en taas tiiä sitte että miten Lauri kokee sen että (3) että voi ehkä olla se että mä arvostan meiän avi- o- avioliittoa ja oon arvostanu koko ajan enemmän kun Lauri ja tää ehkä sitte mitä sanoit että on tämmönen (.) epätasapaino nii mä en tiiä onks se sitten se (.) että mä koen et [niinku]

Reflektioiden lisäksi asiakkaila oli mahdollisuus myös esittää kysymyksiä terapeuttien reflektioista, jolloin terapeuteilla oli mahdollisuus tarkentaa sanomisiaan. Tämän mahdollisesti haastattelevien terapeuttien toimiminen reflektiivisenä työryhmänä.

(Aino ja Juha, 1. istunto, rivit 1323-1334)

J: nii i- i- ihan justiinsa niinkun (.) mä en sitä niinkun (.) niistä tavoitteista justiinsa että (1) että mitä sä niinku tarkotat sille (1) mä en niinku ymmärtäny että sitä että (.) mit- mitkä meiän tavoitteet olis (1) että jos me ollaan yhdessä vai mitkä että erikseen että mitä me (1) mitä sä tarkotat

T2N: =se että jos te käyte keskustele[massa]

J: [joo]

T2N: =täällä et minkälaisia tavoitteita me asetetaan näille keskusteluille et millä tavalla me voidaan parha- parhaalla mahol[lisella ta-]

J: [mm mm]

T2N: =tavalla olla teille niinkun avuksi

J: =joo joo

T2N: niin että te (1) ette sais sitä kokemusta että te ootte käyny täällä (.) ja sitten teillä on semmonen olo et no ei siitä sitte lopulta [ollu (mitään) mitään hyötyä]

Reflektiivisen työryhmän keskustelun sijoittuminen istunnon kulkuun vaikutti asiakkaiden reflektointiin. Jos keskustelu sijoittui aivan istunnon loppupuolelle, ei asiakkailla ollut paljon aikaa esittää omia reflektioitaan. Keskusteluajan vähäisyys saattoi näkyä myös suoraan terapeutin tavassa lopettaa reflektiivisen työryhmän keskustelu.

(Kirsi ja Olavi, 2. istunto, rivi 1320)

T1M: mm (5) joo (1) tuliko teille ennen ku lopetetaan näihin [( )]

Asiakkaiden reflektiot teemoista eivät riippuneet siitä, olivatko ne alun perin lähtöisin suoraan heidän puheestaan vai terapeuttien omasta pohdinnasta. Eniten asiakkaat refleктоivat teemoja, jotka liittyivät heidän aikaisempaan puheeseensa melko suoraan tai epäsuorasti. Vähemmän suoraan asiakkaiden puheeseen liittyvien teemojen reflektointi saattoi myös mahdollistaa aiemmin vaietusta aiheesta puhumisen asiakkaalle. Näin tapahtui Niinan ja Mikon ensimmäisessä istunnossa, jossa asiakas itse käytti syyllisyys-sanaa vasta reflektiivisen työryhmän keskustelun jälkeen.

(Niina ja Mikko, 1. istunto, rivit 1077-1088)

N: et et ky ym (2) tää tää jotenki tää syyllisyys kysymys nousi mulle hirveen isoks tässä ja jotenki niinku (1) kyl mä sen tietysti oon tienny myös mut et jotenki se (1) et niinhän se on et mul on jotenkii (.) mul on syyllisyyttä vielä myös siit ensimmäisestä (1) (hirveen) (.) siis siitä (1) kohtaamisesta ja siit avioerosta ja siit siitä kaikesta mitä sillen tapahtu

T2N: mmm

N: et tota (2) et tota (1) oli kuitenkin (1) ((lapsen nimi)) oli kaheksan ja ((lapsen nimi)) neljä ja jotenkii sit tuntuu (1) et vaikka mun ei tietenkää pitäs kaikkee ottaa itelleni (.) mut et se on ((niistaa nenää)) se on hirveen raskas päästä ja kaikki nää mitä (.) viimevuosina on tapahtunu ja mitä mä oon niinku tajunnu itsestäni omasta käyttäytymisestääni ni ni ((niistaa nenää)) nii tota ((itkee)) (7) et sitä mietin että kuinka paljon mul on voimia (3) tässä kohtaa sit jotenki niinku (1) tähän täytye (1) uuteen alotukseen et sitä se mun mielestä nyt vaatii (1) et et et kuinka paljon niinku niitä on mahollisuutta tässä suhteessa (.) et et mitä pitäs ta[pah]tua

T2N: [mm] (.) mm

N: ja ja tota (.) ja sitte että kuinka pienistä palasist pitää ruveta rakentamaa sit jotenkii (.) uutta kuviota

3.4.2. Asiakkaiden puheen muutos

Asiakkaiden puhe ei aineistossani juurikaan muuttunut reflektiivisen työryhmän keskustelun jälkeen. Neljässä istunnossa asiakkaiden puheessa ei ollut havaittavissa lainkaan muutosta. Näissä istunnoissa asiakkaat pysyivät reflektiivisen keskustelun jälkeen samoissa positioissa kuin ennen sitä. Jos keskustelussa oli ennen reflektiivistä keskustelua epätasa-arvoinen sävy, se säilyi istunnon loppuun saakka. Asiakkaiden välille ei myöskään syntynyt enempää dialogia reflektiivisen keskustelun jälkeen. Usein asiakkaiden keskinäinen syyttely jatkui istunnon loppuun saakka.

Reflektiivinen keskustelu ei myöskään saattanut asiakkaita asettumaan toistensa asemaan. Esimerkiksi Elinan ja Laurin tapauksessa asiakkaiden välille ei syntynyt yhteyttä koko istunnon aikana. Reflektiivisen keskustelun jälkeenkään he eivät päässeet sopimukseen yhteisistä tavoitteista eivätkä edes seuraavan terapia-ajan varaamisesta.

Kahdessa istunnossa asiakkaiden keskustelussa oli havaittavissa joitakin muutoksia reflektiivisen keskustelun jälkeen. Ainon ja Juhan istunnossa asiakkaiden keskinäinen syyttely väheni. Asiakkaiden keskustelu oli myös yhteisymmärryksellisempää eikä niin eripuraista kuin aiemmin. Lisäksi asiakkaiden välillä oli nyt enemmän dialogia. Asiakkaat myös päätyivät istunnon lopussa yhteisymmärrykseen terapian jatkosta, jolloin toinen asiakkaista kykeni joustamaan. Kirsin ja Olavin tapauksessa heidän keskustelussaan on reflektiivisen keskustelun jälkeen kuultavissa positiivisempi sävy. Asiakkaiden aiempi syyttely väheni, ja he asettuivat enemmän toistensa asemaan eivätkä olleet enää niin tiukasti kiinni omissa asemissaan. Tämä lisäsi ymmärrystä asiakkaiden välillä.

(Kirsi ja Olavi, 2. istunto, rivit 1399-1405)

O: =tässä tota .hhh ku hän on sitä joskus sanonukki että että tota .hhh että sinä päivänä vielä ku hän hän vaikka hän kuolis ni ni tuota (1) mä varmaan lähen töihi että .hhh että se on niinku tavallaan ymmärrettävää että .hhh että kun ei mikään sillä lailla liikuta
 T2N: mmm
 O: että .hhh vaikka to- toiselle tapahtuu mitä ni ni el- elämä jatkuu et se näennäisesti näyttää siltä
 T2N: =mm
 O: =niin niin tuota .hhh (1) kyllä mä sen ymmärrän et se ahdistaa

Suhtaudun asiakkaiden puheen muutosta koskeviin havaintoihini kriittisesti, sillä useissa istunnoissa reflektiivisen työryhmän keskustelu sijoittui niin istunnon loppupuolelle, ettei keskustelulle jäänyt enää paljon aikaa ennen istunnon loppumista. Näin ollen tätä lyhyttä keskustelua on hyvin epävarmaa verrata ennen reflektiivistä keskustelua käytyyn paljon pidempään keskusteluun. Lisäksi istunnon loppumisen läheneminen saattoi vaikuttaa asiakkaiden puheeseen. Puheen muutosta tärkeämpänä seikkana pidänkin tutkimuksessani asiakkaiden reflektointia reflektiivisen keskustelun aiheista. Se osoittaa aineistossani selvemmin asiakkaiden reagointia reflektiiviseen keskusteluun sekä antaa kuvan siitä, mitä asiakkaat saivat reflektiivisestä keskustelusta irti.

4. POHDINTA

Tutkimuksessani tarkastelin reflektiivisen työryhmän toiminnan ulkoisia ja sisällöllisiä piirteitä. Pariskuntien ensimmäisissä istunnoissa reflektiivisiä keskusteluja oli kerran ja ne sijoituivat istuntojen loppupuolelle. Myöhemmissä istunnoissa terapeutit keskustelivat reflektiivisesti 1-4 kertaa. Useimmat reflektiiviset keskustelut jakautuivat tasaisemmin istunnon sisällä ja olivat kestoltaan lyhyempiä. Ensimmäisissä istunnoissa asiakkaita opastettiin reflektiivisten keskustelujen käyttöön niihin siirryttäessä ja niitä lopetettaessa. Myöhemmissä istunnoissa keskusteluihin siirtyminen ja lopetus oli sujuvampaa ja luontevampaa. Terapeutit käsittelivät reflektiivisissä keskusteluissa 1-7 teemaa, jotka liittyivät usein istunnon aikaisempaan keskusteluun kummuten asiakkaiden puheesta suoraan, melko suoraan, epäsuorasti tai eivät lainkaan. Epäsuorasti tai ei lainkaan asiakkaiden puheeseen liittyvät teemat olivat usein lähtöisin terapeuttien omasta pohdinnasta liittyen asiakkaiden tilanteeseen. Terapeutit olivat reflektiivisten keskustelujen aikana aktiivisuudeltaan tasavertaisempia kuin muussa keskustelussa, vaikka tasavertaisuus ei useassa istunnossa täysin toteutunutkaan. Tasavertaisuus mahdollisti keskustelun dialogisuuden ja terapeuttien eri näkökulmien esille tuomisen. Yleisesti ottaen eri näkökulmien esiintuominen teemoista ja terapeuttien keskinäinen erimielisyys oli harvinaista. Terapeutit käyttivät paljon sanomisiaan pehmentäviä ja asiantuntijuuttaan poisrakentavia tekniikoita sekä melko paljon positiivista konnotaatiota. Asiakkaat refleктоivat terapeuttien reflektiivistä keskustelua tarttumalla korkeintaan kahteen sen teemoista. Myös asiakkaiden reflektioiden laatu vaihteli. Asiakkaiden puheessa havaitsin vain vähän muutoksia reflektiivisen keskustelun jälkeen. Nyt tarkoitukseni on verrata tuloksiani pääosin Tom Andersenin mallin mukaiseen reflektiivisen työryhmän käyttöön ja suhteuttaa tutkimukseni tuloksia tämän mallin vuorovaikutusideologiaan. Lisäksi aion tutkimukseni tulosten avulla pohtia, mitkä reflektiivisen keskustelun piirteet tekevät siitä mahdollisimman hyödyllisen terapiatekniikan.

Andersen (1990) pitää yhtä tai kahta reflektiivistä keskustelua sopivana määränä terapiaistunnossa. Aineistossani reflektiivisten keskustelujen määrä vaihteli enemmän. Yleisimmin reflektiivisiä keskusteluja toteutettiin yhden kerran istunnon aikana. Näissä istunnoissa reflektiivisten keskustelujen kesto oli useimmiten Andersenin suosittama 5-10 minuuttia. Vapaammin ja joustavammin reflektiivistä työryhmää käytettiin pariskuntien myöhemmissä istunnoissa, joissa asiakkaat tunsivat tämän tekniikan ennestään. Reflektiivisen työryhmän joustavampi käyttö mahdollisti muun muassa reflektiivisten keskustelujen lukumäärän vaihtelun istunnossa. Useamman reflektiivisen keskustelun sisältävissä istunnoissa nämä keskustelut olivat

lyhyempiä, kuin jos istunnossa oli vain yksi reflektiivinen keskustelu. Yhteenlaskettuna reflektiivistä puhetta oli näissä istunnoissa kuitenkin Andersenin suosittama määrä. Reflektiivisen keskustelun lyheneminen vähensi myös siinä käsiteltävien teemojen määrää. Tämä puolestaan mahdollisti asiakkaiden tarttumisen useampiin teemoihin omissa reflektioissaan, sillä asiakkaat reflektoivat aineistossani vain yhtä tai kahta teemaa reflektiivisen keskustelun jälkeen. Näin ollen useamman reflektiivisen keskustelun käyttö istunnon aikana johti asiakkaiden kannalta hyödyllisiin tuloksiin. Myöhempien istuntojen käytännöt aineistossani muistuttavat Wangbergin (1991) kokemuksia yksin reflektioimisesta. Aluksi hän kertoo reflektoineensa 1-2 kertaa istunnon aikana. Työtavan kehittyessä reflektioista tuli lyhyempiä ja yleisempiä. Tämä antoi Wangbergin mukaan reflektioille tavanomaisemman ja luontevamman muodon ja helpotti yhteen asiaan paneutumista kerrallaan.

Andersenin (1987, 1990, 1995) mallissa terapiaistunnon alussa asiakkaille kerrotaan reflektiivisen työryhmän toimintatavasta, ja heillä on mahdollisuus päättää sen käytöstä. Aineistossani reflektiivisen työryhmän toimintatapaa selvennettiin vasta kun reflektiiviseen keskusteluun oltiin siirtymässä. Tällöin asiakkaille kerrottiin reflektiivisen työryhmän toiminnasta lyhyesti ja saatettiin kysyä heidän lupaansa sen käyttöön. Asiakkaille annettiin ohjeeksi kuunnella reflektiivistä keskustelua. Andersenin (1990) ehdottamaa mahdollisuutta olla kuuntelematta keskustelua ei asiakkaille tarjottu. Myöhemmissä istunnoissa reflektiivisen keskustelun aloitus oli vapaampaa, eikä reflektiivisen työryhmän käytäntöä tarvinnut luonnollisesti enää selittää asiakkaille, sillä se oli heille jo tuttu. Myöskään lupaa reflektiiviseen keskusteluun ei myöhemmissä istunnoissa enää kysytty. Siirtymät reflektiiviseen keskusteluun olivatkin näissä istunnoissa yleensä luontevia ja keskustelun kulkuun liittyviä, ja terapeutit näyttivät pitävän reflektiivisiä keskusteluja tässä vaiheessa jo sovittuna osana terapian kulkua. Aineistossani terapeutit päättivät aina reflektiiviseen keskusteluun siirtymisestä. Asiakkaita ei neuvottu pyytämään reflektiivistä työryhmää keskustelemaan, eivätkä he missään istunnossa näin tehneetkään. Andersenin (1987) mallissa tämä on kuitenkin yksi vaihtoehto reflektiivisen keskustelun aloittamiseksi. Aineistoni reflektiivisten keskustelujen aloittamisten eroavuudet Andersenin malliin verrattuna johtuvat osittain ulkopuolisen reflektiivisen työryhmän puuttumisesta. Kun haastattelevat terapeutit toimivat itse reflektiivisenä työryhmänä, siirtymät reflektiiviseen keskusteluun ovat nopeampia ja sujuvampia ja esimerkiksi luvan reflektiiviseen keskusteluun voi pyytää asiakkailta vasta istunnon kuluessa.

Terapeutit tarjosivat aineistoni reflektiivisissä keskusteluissa asiakkaille erilaisia näkemyksiä useiden esille tuomiensa teemojen kautta. Nämä teemat eivät välttämättä liittyneet suoraan asiakkaiden puheeseen. Näin ollen terapeuttien reflektiot eivät aina pohjautuneet suoraan

haastattelusysteemin keskusteluun, mitä Andersen (1990, 1992) pitää tärkeänä asiana. Kun terapeuttien reflektiot eivät perustuneet suoraan asiakkaiden puheeseen, kumpusivat ne terapeuttien omasta tuntumasta ja pohdinnasta asiakkaiden tilanteeseen liittyen. Tällaisetkin reflektiot pohjautuivat siis jossakin määrin haastattelusysteemiin eivätkä olleet lähtöisin kontekstin ulkopuolelta. Selvimmin teemojen kumpuaminen erosi aineistossani Andersenin mallista nonverbaaliikan kohdalla. Andersen (1995) esittää, ettei asiakkaiden nonverbaalisia reaktioita pitäisi reflektoida. Aineistossani terapeutit viittaasivat asiakkaiden nonverbaaliikkaan joitakin kertoja. Epäsuorasti tai ei lainkaan asiakkaiden puheeseen liittyvillä sekä nonverbaaliikasta kumpuavilla reflektioilla oli kuitenkin selviä funktioita. Tällaisten reflektioiden kautta terapeuteilla oli mahdollisuus esimerkiksi ottaa esille asiakkaiden puhumattomia aiheita, mikä olisi vaikeampaa, jos reflektiivistä keskustelua ei olisi. Tämä saattoi johtaa asiakkaiden uudenlaiseen keskusteluun reflektiivisen keskustelun jälkeen. Davidsonin ym. (1988) mukaan reflektiivisen työryhmän käyttö toimiikin erityisen hyvin tilanteissa, joissa terapeutin on hankala ottaa keskusteluun vaikeita aiheita. Uskon, että sekä ulkoisen reflektiivisen työryhmän että haastattelevien terapeuttien muodostaman reflektiivisen työryhmän keskustelussa tällaisia aiheita on helpompi tuoda esille. Vaikeiden asioiden käsittelyssä on terapeutin hyötynsä. Esimerkiksi Kjellberg, Edwardsson, Niemelä ja Öberg (1995) ovat käyttäneet reflektiivistä työryhmää väkivaltaisten perheiden ja hyväksikäytettyjen lasten hoidossa ja huomanneet avoimen keskustelun vaikeista asioista vähentävän tuskallisia tunteita ja reaktioita niihin.

Eri näkökulmia teemoista esiintyi aineistossani terapeuttien keskustelussa vähän, mikä oli yllättävää. Osaltaan tämä saattoi johtua siitä, ettei reflektiivisessä työryhmässä ollut kuin kaksi jäsentä. Andersenin (1990) ajatus vaihtoehtoisten selitys- ja kuvaustapojen löytämisestä asioille toteutui aineistossani parhaiten, kun terapeutit kävivät istunnon aikana useita reflektiivisiä keskusteluja, joissa molemmat terapeutit olivat aktiivisia, terapeuttien keskustelu oli dialogista ja terapeutit toivat esille eri näkökulmia. Molempien terapeuttien aktiivisuus keskustelussa mahdollisti dialogisuuden, ja nämä tekijät yhdessä mahdollistivat eri näkökulmien esillepääsyn. Reflektiivinen keskustelu saattoi silti olla hedelmällistä, jos pelkästään toinenkin terapeuteista toi esille paljon eri näkemyksiä. Useiden eri näkökulmien esilletuonti mahdollistaisi kuitenkin paremmin vaihtoehtoisten selitysten olemassaolon, mikä toteuttaisi sosiaalisen konstruktionismin ajatusta useiden rinnakkaisten totuuksien olemassaolosta (Berger & Luckmann, 1966). Kun terapeutit eivät tuo esille erilaisia versioita asioista, asiakkaat saattavat ottaa heidän sanomisensa totuutena. Andersenin (1990) mukaan reflektiivisessä keskustelussa mikään näkökulma ei saisi olla toista parempi. Myös Davidson ym. (1988) painottavat, ettei mitään näkökulmaa saisi pitää oikeana. Eri näkökulmien tavoin myös erimielisyyksiä oli aineistossani terapeuttien välillä vähän. Terapeutit

eivät olleet avoimesti eri mieltä keskenään, ja pienet erimielisyyden häivähdykset puhuttiin pois terapeuttien välisessä keskustelussa. Erimielisyyden osoitukset palvelivat keskustelussa jotakin tarkoitusta. Niillä esimerkiksi tarkennettiin toisen terapeutin sanomisen merkitystä tai lievennettiin toisen terapeutin näkökulman ilmaisua. Terapeuttien samanmielisyys ja erimielisyyksien häivyttäminen keskustelullisesti saattoi palvella myös asiakkaiden tarpeita. Tällä tavoin vältetään terapeuttien erimielisyyksien aiheuttamat mahdolliset hämmennyksen tunteet asiakkaissa.

Aineistossani terapeuttien keskustelu oli reflektiivisen keskustelun aikana tasaväkisempää kuin muussa keskustelussa. Tästä johtuen muulloin passiivisemmalla terapeutilla oli reflektiivisessä keskustelussa mahdollisuus saada äänensä kuuluviin. Kuitenkaan reflektiivisessä keskustelussa ei terapeuttien tasavertaisuus toteutunut täysin. Vaikka Andersenin (1987) mukaan reflektiivisen työryhmän taustalla on ajatus työntekijöiden tasa-arvoisuudesta asiakkaiden kanssa, ei tämä tasa-arvoisuus näyttänyt aineistossani pätevän terapeuttien välillä ainakaan aktiivisuudessa mitattuna. Nuorempi, kokemattomampi ja kouluttautumattomampi terapeutti oli passiivisempi koko istunnon ajan ja useimmiten myös reflektiivisen keskustelun aikana. Molempien terapeuttien aktiivisuus olisi aineistoni perusteella reflektiivisen työryhmän käytössä kuitenkin tärkeää, sillä se mahdollistaa dialogisen keskustelun terapeuttien välillä ja tätä kautta eri näkökulmien esille tuomisen.

Andersenin (1990, 1995) ajatus työntekijöiden ja asiakkaiden tasa-arvoisuudesta näkyi puolestaan aineistossani selvästi terapeuttien puheessa reflektiivisen keskustelun aikana. Myös Andersenin (1990, 1995) painottama spekulatiivisuus tuli terapeuttien puheessa esille. Terapeutit käyttivät paljon sanomisiaan pehmentäviä tekniikoita, kuten pehmentäviä sanoja, naurahtelua ja oman mielipiteen ilmaisua sekä poisrakensivat puheessaan asiantuntijuuttaan. Asiakkaille ilmaistiin eri tavoin heidän oma asiantuntijuutensa elämänsä suhteen. Myös Andersenin (1990, 1992) sekä Davidsonin ym. (1988) suositus reflektioiden positiivisuudesta toteutui useassa istunnossa. Terapeutit eivät käyttäneet psykiatrissa sanastoa, vaan käyttivät puheessaan tavallista kieltä, mikä on Janowskyn ym. (1995) mukaan tärkeää reflektiivisessä keskustelussa. Terapeutit olivatkin keskustelussaan asiakkaiden tasolla, mikä näkyi muun muassa asiakkaiden sanojen ja ilmaisujen käyttämisenä.

Reflektiivisen keskustelun jälkeen asiakkailla täytyy Andersenin (1990) mukaan olla mahdollisuus reflektoida sitä. Aineistoni istunnoissa tämä periaate toteutui. Pariskuntien ensimmäisissä istunnoissa terapeutit kysyivät reflektiivisen keskustelunsa lopuksi asiakkaiden ajatuksia siitä. Tämä toimi mallina myöhemmissä istunnoissa, joissa asiakkaiden reflektioita ei yleensä enää erikseen kysytty vaan heille jätettiin reflektiivisen keskustelun jälkeen tauon muodossa tilaa aloittaa reflektointi. Tämä antoi asiakkaille ensimmäisistä istunnoista poiketen myös mahdollisuuden olla refleктоimatta keskustelua. Välillä asiakkaat jättivätkin refleктоimatta, jolloin

terapeutit hyväksyivät tämän ja siirtyivät keskustelussa eteenpäin. Yleensä asiakkaat käyttivät hyväkseen mahdollisuuden reflektoida terapeuttien reflektiivistä keskustelua. Vaikka asiakkaat keskustelivatkin reflektoidessaan vain yhdestä tai kahdesta terapeuttien esille tuomasta teemasta, tämä keskustelu voi kuitenkin olla rikasta. Tällöin asiakkaat ehkä valitsevat omien reflektioidensa kohteeksi juuri heille itselleen merkitykselliset asiat ja keskustelevat niistä syvemmin.

Andersenin (1990) mukaan reflektiivisen työryhmän keskusteltua voi asiakkaiden puheessa olla kuultavissa uusi sävy. Yritin arvioida tätä aineistossani, mutta se oli vaikeaa, koska reflektiiviset keskustelut sijoittuivat usein istuntojen loppupuolelle. Näin ollen asiakkaat eivät ehtineet keskustella kuin vähän aikaa reflektiivisen työryhmän keskustelun jälkeen ennen istunnon loppumista. Kahdessa istunnossa havaitsin reflektiivisen keskustelun jälkeen asiakkaiden puheessa uudenlaista sävyä. Asiakkaiden keskustelu oli yhteisymmärryksellisempää, ja se sisälsi vähemmän syytelyä ja enemmän dialogia kuin aikaisemmin. Nämä tulokset kertovat reflektiivisen keskustelun hyödyllisestä vaikutuksesta asiakkaiden puheeseen, vaikka niihin täytyykin suhtautua varauksella. Aineistoni perusteella voin ainakin todeta, että reflektiivisen työryhmän keskustelu tulisi sijoittaa istunnossa ennen sen loppupuolta, jolloin asiakkaille jäisi enemmän aikaa keskustella sen herättämistä reflektioista. Tällöin myös asiakkaiden mahdollisesti muuttuneelle puheelle jäisi istunnossa enemmän aikaa.

Reflektiivisen keskustelun toimivuus osana pariterapiaistuntoa riippui aineistossani luonnollisesti myös asiakkaista ja heidän kyvystään käyttää reflektiivistä keskustelua hyväkseen tarttumalla terapeuttien reflektioihin. Aineistossani muutaman kerran vain toinen asiakkaista reflektoi. Tällöin terapeuttien kannatti vetää myös toinen asiakas keskusteluun mukaan. Kuitenkin aineistoni kaltaisessa mallissa asiakkailla on mahdollisuus jättää kokonaan kommentoimatta reflektiivisen työryhmän keskustelua ja näin jättää osittain osallistumatta reflektiivisen työryhmän käyttöön terapiatekniikkana. Toisenlainen tilanne on esimerkiksi Millerin ja Laxin (1988) pariterapiamallissa, jossa toinen asiakkaista on aina terapeutin kanssa osana reflektiivistä työryhmää. Reflektioiden määrän lisäksi asiakkaiden reflektiot vaihtelivat aineistossani myös laadultaan. Hyödyllisintä oli, jos asiakkaat reflektoivat terapeuttien esille nostamia teemoja syvällisemmin yhdistämällä omia ajatuksiaan reflektioihin. Tämä mahdollisti oivalluksien syntymisen ja uusien näkökulmien paremman omaksumisen.

Tutkimukseni suhtautuu Peräkylän ja Vehviläisen (1999) käsitteitä käyttäen Tom Andersenin reflektiivisen työryhmän vuorovaikutusideologiaan sitä korjaavasti, laajentavasti ja täydentävästi. Lisäksi osa tuloksistani vahvistaa Andersenin mallia. Nämä useat eri suhtautumistavat johtuvat osittain siitä, että aineistoni reflektiivisen työryhmän käyttötapa ei pyrikään olemaan täysin Andersenin alkuperäisen mallin mukainen vaan uudenlainen sovellus siitä. Reflektiivisen

keskustelun aloitukseen, terapeuttien eri näkökulmien esilletuomiseen, asiakkaiden nonverbaliikkaan viittaamiseen sekä asiakkaiden puheen muutoksiin liittyen näen tutkimustulosteni korjaavan Andersenin mallia. Näiden seikkojen suhteen vuorovaikutus oli aineistossani erilaista kuin Andersenin mallin siitä antama kuva. Terapeutit noudattivat pääpiirteissään Andersenin ohjeita, mutta käyttivät niitä vapaammin. Asiakkaiden nonverbaalisten reaktioiden käyttäminen reflektiivisen keskustelun teemojen lähteenä ei kuitenkaan merkinnyt reflektiivisen keskustelun kannalta negatiivisia asioita. Sen sijaan tämä tekniikka toi uusia asioita myös asiakkaiden puheeseen. Eri näkökulmien esille tuomisen ja asiakkaiden puheen muutoksen kannalta tulokseni olivat negatiivisempia, sillä nämä seikat ovat Andersenin mainitsemia reflektiivisen keskustelun tavoitteita, jotka eivät aineistossani täysin toteutuneet.

Tutkimukseni laajentaa Andersenin vuorovaikutusideologiaa erityisesti myöhemmissä pariterapiaistunnoissa käytävien reflektiivisten keskustelujen kautta. Andersenin ajatukset reflektiivisen työryhmän käytöstä koskevat lähinnä istuntoja, joissa reflektiivistä työryhmää käytetään ensimmäistä kertaa. Myöhempiä istuntoja koskevia suosituksia hän ei anna. Tässä mielessä tulokseni laajentavat kuvaa reflektiivisen työryhmän toiminnasta myös myöhempien istuntojen tasolle. Näissä istunnoissa työryhmän käyttö poikkeaa etenkin ulkoisten piirteidensä kannalta Andersenin ajatuksista. Myöhemmissä istunnoissa reflektiivisen työryhmän käyttö on tulosteni mukaan monimuotoisempaa ja usein myös asiakkaiden kannalta palkitsevampaa.

Reflektiivisten keskustelujen teemojen kumpuaminen asiakkaiden puheesta myös epäsuoremmin täydentää Andersenin kuvaa reflektiivisen työryhmän toiminnasta. Aineistossani teemat kumpusivat asiakkaiden puheesta myös epäsuoremmin tai eivät lainkaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut niiden olevan lähtöisin kontekstin ulkopuolelta. Teemat liittyivät aina jollakin tavoin asiakkaiden tilanteeseen. Lisäksi asiakkaiden reflektioihin terapeuttien reflektiivisen keskustelun jälkeen ei vaikuttanut se, kuinka suoraan terapeuttien esille nostamat teemat heidän puheestaan kumpusivat. Asiakkaat refleктоivat myös niitä terapeuttien esille ottamia teemoja, jotka liittyivät heidän puheeseensa epäsuoremmin.

Useat tutkimukseni tuloksista myös vahvistavat Andersenin reflektiivisen työryhmän vuorovaikutusideologiaa. Nämä seikat olivat vahvimmin juuri vuorovaikutukseen liittyviä asioita, kuten spekulatiivisuuden, pehmennysten ja positiivisen konnotaation käyttämistä puheessa sekä tavallisen sanaston käyttämistä psykiatrisen sanaston sijaan. Lisäksi terapeuttien puhe reflektiivisen keskustelun aikana oli Andersenin mallin mukaisesti useimmiten terapeutilta toiselle suuntautuvaa, minkä terapeutit ilmaisivat kääntymällä toistensa puoleen ja puhumalla asiakkaista yksikön/monikon 3. persoonassa.

Mäkelän (1990) mukaan laadullisen tutkimuksen arviointiperusteita ovat analyysin kattavuus,

arvioitavuus ja toistettavuus. Lisäksi tutkijan on kyettävä perustelemaan, miksi hänen aineistonsa on analysoimisen arvoista. Jos analyysi on kattavaa, tutkija ei perusta tulkintojaan satunnaisiin poimintoihin. Itse pyrin analysoimaan aineistoani mahdollisimman perinpohjaisesti kiinnostukseni kohteena olevien seikkojen kannalta. Varsinkin reflektiivisten keskustelujen osuudet istunnoista luin läpi moneen kertaan. Välillä pidin tulkinnassa taukoja ja palasin myöhemmin analysoimaan jo tarkastelemiani asioita uudelleen. Tämän jälkeen vertasin aiempia ja uusia tuloksiani keskenään. Tällä tavoin pyrin varmentamaan tuloksiani esimerkiksi reflektiivisten keskustelujen teemojen osalta. Vielä varmenpiin tuloksiin olisin tutkimuksessani päässyt, jos analysointivaihetta olisi ollut suorittamassa minun lisäkseni toinen tutkija.

Analyysin arvioitavuus tarkoittaa Mäkelän (1990) mukaan sitä, että tutkimuksen lukija pystyy seuraamaan tutkijan ajatuksenkulkua ja ymmärtämään tutkijan tulkinnat. Tämä mahdollistaa sen, että lukija voi halutessaan suhtautua tuloksiin kriittisesti (Mäkelä; Wahlström 1993). Arvioitavuutta pyrin toteuttamaan liittämällä tutkimukseni tuloksiin mahdollisimman kuvaavia tekstinäytteitä. Lisäksi pyrin kuvaamaan tulkintaani mahdollisimman ymmärrettävästi. Analyysin toistettavuuden Mäkelä kirjoittaa puolestaan toteutuvan silloin, jos toinen tutkija pystyy seuraamaan tutkimuksen luokittelu- ja tulkintasääntöjä niin tarkasti, että voi niitä käyttäen päätyä samoihin tuloksiin. Tätä pyrin toteuttamaan kuvaamalla tutkimukseni vaiheita ja tulkintaa mahdollisimman perusteellisesti. Mäkelän mukaan jokaisen tutkijan tulkinta on kuitenkin siinä määrin ainutlaatuista, että aineiston tulkinnasta on lähes mahdotonta päästä suoraan takaisin aineistoon. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on postmodernin käsityksen mukaan tutkimansa todellisuuden osallistuja, joka neuvottelee ja on vuorovaikutuksessa tutkimiansa objektien kanssa (Kvale 1992; Shotter, 1992). Eskola ja Suoranta (1998) kirjoittavatkin tutkijan itse olevan keskeinen laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteeri, joten tämä subjektiivisuus on myönnettävä ja huomioitava. Tutkijan subjektiivisuus tulee esille jo aineistoa valitessa. Itse valitsin aineistokseni omasta mielestäni mielenkiintoiset tapaukset. Aineiston valinnan olisi kuitenkin voinut suorittaa myös toisin, jolloin analysoitavaksi nousevat kohteet olisivat voineet olla erilaisia.

Aineistoani pidän analysoimisen arvoisena sen tarjoaman tutkimuskohteen vuoksi. Vastaavanlaista reflektiivisen työryhmän tutkimusta en ole löytänyt aikaisemmasta kirjallisuudesta, joten tutkimukseni tuo uutta, vuorovaikutukseen perustuvaa tietoa reflektiivisen työryhmän toiminnasta pariterapiaistunnoissa. Tutkimukseni tuloksia onkin vaikea verrata löytämiini aiempiin tutkimuksiin, koska ne tarkastelevat reflektiivisen työryhmän toimintaa eri näkökulmasta. Aiemmissa tutkimuksissa on kyselemällä tutkittu asiakkaiden ja terapeuttien ajatuksia reflektiivisen työryhmän käytöstä terapiassa, kun taas itse olen tutkimuksessani tutkinut reflektiivisen työryhmän toimintaa terapiaistunnoissa. Olenkin kokenut mielekkäämmäksi tulosteni vertaamisen Tom

Andersenin ja joidenkin muiden henkilöiden ajatuksiin reflektiivisen työryhmän toiminnasta aiempien tutkimusten sijaan. Tutkimukseni tarkoitus on ollut paljastaa, miten reflektiivisen työryhmän toimintaa rakennetaan käytännössä pariterapiaistunnoissa. Lisäksi tutkimukseni valottaa haastattelevien terapeuttien toimintaa reflektiivisenä työryhmänä terapiaistunnoissa. Tulokseni antavat siis tietoa reflektiivisen työryhmän käytöstä yleensä sekä sen yhdestä sovelluksesta. Olen tulosteni avulla pyrkinyt myös erittelemään, mitkä seikat tekevät reflektiivisistä keskusteluista hyödyllisiä terapeuttisen työskentelyn kannalta. Tutkimuksellisen tiedon lisäksi uskonkin näiden tulosten tarjoavan tietoa myös käytännön työssä reflektiivisiä keskusteluja terapiatekniikkana käyttäville terapeuteille.

Tutkimuksessani olen tarkastellut reflektiivisen työryhmän toimintaan liittyviä perusasioita, jotka tulevat esille pääosin Tom Andersenin reflektiivistä työryhmää koskevissa kirjoituksissa. Tulevaisuudessa tutkimukseni tuloksia voisi syventää ja huomiota kiinnittää myös muihin reflektiiviseen työskentelyyn liittyviin seikkoihin. Esimerkiksi terapeuttien toimintaan voisi kiinnittää enemmän huomiota koko istunnon ajan. Haastattelevien terapeuttien toimintaa myös reflektiivisenä työryhmänä voisi tutkia tarkemmin tarkastelemalla heidän roolinsa muutosta reflektiiviseen keskusteluun siirryttäessä. Lisäksi reflektiivisten keskustelujen tarkastelu yhden kokonaisen terapiaprosessin aikana voisi antaa reflektiivisen työryhmän toiminnasta lisätietoa. Tällainen tutkimus saattaisi esimerkiksi antaa luotettavampia tuloksia asiakkaiden puheen muutoksen suhteen. Oma tutkimusasetelmani ei myöskään anna tietoa reflektiivisen työryhmän käytön terapeuttisesta vaikuttavuudesta. Tätä voisi tutkia esimerkiksi haastattelututkimuksin. Lopuksi kokisin hedelmällisenä omaa tutkimustani vastaavien vuorovaikutuksen tutkimusten teon myös aineistostani poikkeavissa erilaisissa terapiatilanteissa ja –kokoonpanoissa.

LÄHTEET

- Andersen, T. (1987). The reflecting team: Dialogue and meta-dialogue in clinical work. *Family Process* 26 (4), 415-428.
- Andersen, T. (1990). Reflecting team. Teoksessa T. Andersen (toim.), *The Reflecting team. Dialogues and dialogues about the dialogues* (s. 18-107). Hamm: Borgmann.
- Andersen, T. (1992). Reflections on reflecting with families. Teoksessa S. McNamee & K. J. Gergen (toim.), *Therapy as social construction* (s. 54-68). London: Sage.
- Andersen, T. (1995). Reflecting processes: Acts of informing and forming: You can borrow my eyes, but you must not take them away from me! Teoksessa S. Friedman (toim.), *The reflecting team in action. Collaborative practice in family therapy* (s. 11-37). New York: The Guilford Press.
- Anderson, H., Goolishian, H. A. & Winderman, L. (1986). Problem determined systems: Towards transformation in family therapy. *Journal of Strategic and Systemic Therapies*, 5 (4), 1-13.
- Beavers, W. R. (1985). *Successful marriage*. New York: W. W. Norton & Company.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (1966). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen* (2. painos). Helsinki: Gaudeamus.
- Biever, J. L. & Gardner, G. T. (1995). The use of reflecting teams in social constructionist training. *Journal of Systemic Therapies*, 14 (3), 47-56.
- Christensen, A. & Heavey, C. L. (1999). Interventions for couples. *Annual Review of Psychology*, 50, 165-190.
- Davidson, J., Lax, W. D., Lussardi, D. J., Miller, D. & Ratheau, M. (1988). The reflecting team. *The Family Therapy Networker*, 12 (5), 44-46, 76-77.
- Davidson, J., Lax, W. D. & Lussardi, D. J. (1990). Use of the reflecting team in the initial interview and in supervision and training. Teoksessa T. Andersen (toim.), *The reflecting team. Dialogues and dialogues about the dialogues* (s. 134-156). Hamm: Borgmann.
- Edwards, S. A., Bermúdez, J. M., Canady, D. L. & Protinsky, H. O. (2000). Interviewing a therapist in the presence of a couple: a description of the therapeutic process. *Contemporary Family Therapy*, 22 (2), 223-232.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen* (3.painos). Jyväskylä: Vastapaino.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge*. Cornwall: Routledge.
- Gergen, K. (1992). Toward a postmodern psychology. Teoksessa S. Kvale (toim.), *Psychology and postmodernism* (s.17-30). Surrey: Sage.

- Goodwin, C. & Heritage, J. (1990). Conversation analysis. *Annual Review of Anthropology*, 19, 283-307.
- Goolishian, H. A. & Anderson, H. (1990). Understanding the therapeutic process: from individuals and families to systems in language. Teoksessa F. W. Kaslow (toim.), *Voices in family psychology, volume 1* (s. 91-113). Newbury Park: Sage.
- Goolishian, H. A. & Anderson, H. (1992). Strategy and intervention versus nonintervention: A matter of theory? *Journal of Marital and Family Therapy*, 18 (1), 5-15.
- Gurman, A. S. & Fraenkel, P. (2002). The history of couple therapy: A millennial review. *Family Process*, 41 (2), 199-260.
- Haarakangas, K (1997). *Hoitokokouksen äänet*. Jyväskylä ja Lievestuore: Jyväskylän yliopisto.
- Hakulinen, A. (1997). Johdanto. Teoksessa L. Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet* (2. painos) (s. 13-17). Tampere: Vastapaino.
- Hall, S. (1992). The west and the rest: discourse and power. Teoksessa S. Hall & B. Gieben (toim.), *Formations of modernity* (3.painos) (s. 275-320). Trowbridge: Polity Press.
- Hoffman, L. (1992). A reflexive stance for family therapy. Teoksessa S. McNamee & K. J. Gergen (toim.), *Therapy as social construction* (s. 7-24). London: Sage.
- Holt, M. & Greiner, D. (1976). Co-therapy in the treatment of families. Teoksessa P. J. Guerin (toim.), *Family therapy* (s. 417-431). New York: Gardner press.
- Höger, C., Temme, M., Reiter, L. & Steiner, E. (1994). The reflecting team approach: Convergent results of two exploratory studies. *Journal of Family Therapy*, 16 (4), 427-437.
- James, S., MacCormack, T., Korol, C. & Lee, C. M. (1996). Using reflecting teams in training psychology students in systemic therapy. *Journal of Systemic Therapies*, 15 (4), 46-58.
- Janowsky, Z. M., Dickerson, V. C. & Zimmerman, J. L. (1995). Through Susan's eyes: Reflections on a reflecting team experience. Teoksessa S. Friedman (toim.), *The reflecting team in action. Collaborative practice in family therapy* (s.167-183). New York: The Guilford Press.
- Johnson, S. & Lebow, J. (2000). The "coming of age" of couple therapy: A decade review. *Journal of Marital and Family Therapy*, 26 (1) 23-38.
- Jokinen, A. (1999). Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 37-53). Jyväskylä: Vastapaino.
- Jokinen, A., & Juhila, K. (1999). Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 54-97). Jyväskylä: Vastapaino.
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (1993). Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysin aakkoset* (s. 17-47). Jyväskylä: Vastapaino.

- Katz, A. M. (1990). Afterwords: Continuing the Dialogue. Teoksessa T. Andersen (toim.), *The reflecting team. Dialogues and dialogues about the dialogues* (s. 108-133). Hamm: Borgmann.
- Kjellberg, E., Edwardsson, M., Niemelä, B. G. & Öberg, T. (1995). Using the reflecting process with families stuck in violence and child abuse. Teoksessa S. Friedman (toim.), *The reflecting team in action. Collaborative practice in family therapy* (s. 38-61). New York: The Guilford Press.
- Kvale, S. (1992) Postmodern psychology: A contradiction in terms? Teoksessa S. Kvale (toim.), *Psychology and postmodernism* (s. 31-57). Surrey: Sage.
- L'Abate, L. & McHenry, S. (1983). *Handbook of marital interventions*. New York: Grune & Stratton.
- Lax, W. D. (1995). Offering reflections. Some theoretical and practical considerations. Teoksessa S. Friedman (toim.), *The reflecting team in action. Collaborative practice in family therapy* (s.145-166). New York: The Guilford Press.
- Lehtonen, L. (1996). *Merkitysten maailma*. Tampere: Vastapaino.
- Lowe, R. & Guy, G. (1996). A reflecting team format for solution-oriented supervision: Practical guidelines and theoretical distinctions. *Journal of Systemic Therapies*, 15 (4), 26-45.
- Madigan, S. P. (1993). Questions about questions: Situating the therapist's curiosity in front of the family. Teoksessa S. Gilligan & R. Price (toim.), *Therapeutic conversations* (s. 219-230). New York: W. W. Norton & Company.
- Miller, D. & Lax, W. D. (1988). Interrupting deadly struggles: A reflecting team model for working with couples. *Journal of Strategic and Systemic Therapies*, 7 (3), 16-22.
- Mills, S. D. & Sprenkle, D. H. (1995). Family therapy in the postmodern era. *Family Relations*, 44 (4), 368-376.
- Mäkelä, K. (1990). Kvalitatiivisen aineiston arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.), *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta* (s. 42-61). Helsinki: Gaudeamus.
- Nikander, P. (1997). Diskursiivinen käänne sosiaalipsykologiassa. *Psykologia*, 32 (6), 404-414.
- Nylund, D. & Thomas, J. (1997). Situating therapists' questions in the presence of the family: A qualitative inquiry. *Journal of Systemic Therapies*, 16 (3), 211-228.
- Peräkylä, A. & Vehviläinen, S. (1999). Vuorovaikutustutkimus ja vuorovaikutusideologiat. *Psykologia*, 34 (5-6), 329-342.
- Saussure de, F. (1983). *Course of general linguistics* (2. painos). Old Woking: Duckworth.
- Shotter, J. (1992). 'Getting in touch': The meta-methodology of a postmodern science of mental life. Teoksessa S. Kvale (toim.), *Psychology and postmodernism* (s. 58-73). Surrey: Sage.
- Smith, T. E., Winton, M. & Yoshika, M (1992). A qualitative understanding of reflective-teams II: Therapists' perspectives. *Contemporary Family Therapy*, 14 (5), 419-432.

- Smith, T. E., Yoshioka, M. & Winton, M. (1993). A qualitative understanding of reflecting teams I: Client perspectives. *Journal of Systemic Therapies*, 12 (3), 28-43.
- Suoninen, E. (1997). *Miten tutkia moniäänistä ihmistä? Diskurssianalyttisen tutkimusotteen kehittäminen*. Tampereen yliopisto. Acta universitatis Tamperensis 580.
- Suoninen, E. (1999). Vuorovaikutuksen mikromaiseman analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 101-125). Jyväskylä: Vastapaino.
- Tesch, R. (1990). *Qualitative research. Analysis types & software tools*. Basingstoke: The Falmer Press.
- Wahlström, J. (1992). *Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Wahlström, J. (1993). Kvalitatiivinen analyysi terapiatutkimuksessa. *Psykologia*, 28 (4), 248-245.
- Wahlström, J. (1997). Ihminen tekstinä, psykologi lukijana. Sosiaalinen konstruktionismi, postmoderni psykologia ja psykologityö. *Psykologia*, 32 (6), 2-11 (liite).
- Wahlström, J. (1999). Psykoterapia keskusteluna ja kertomusten kudelmana. Teoksessa J. Ihanus (toim.), *Kulttuuri ja psykologia* (s. 217-238). Helsinki: Yliopistopaino.
- Wangberg, F. (1991). Self reflection: Turning the mirror inward. *Journal of Strategic and Systemic Therapies*, 10 (3&4), 18-29.